שנת שש עשרה. HAMICPE Nr. 1—2

המצפה

עתון שבועי

לכל עניני החיים ועניני היהודים, לספרות ולמדעים.

תנאי החתימה.

לשנה	72 כתר	(44 מרק)
להצי שנה	36 כ׳	(22 מרק)
לרבע	18 כ,	(11 מרק)

בחוץ לארץ

לשנה	80 כ׳
לחצי שנה	40 כ׳
לרבע	20 כ׳

מחיר גליון בודד בארץ 1.50 (מרק 1)
בחוץ לארץ 1,60

מחיר מודעות.
מקום כגודל המרובע הזה

לשלש פעמים	35 כ׳
לשש פעמים	60 כ׳
לרבע שנה	75 כ׳

מחיר ברכת מז״ט או נחמת אבלים

(רק בסוף הגליון)	12 כ׳
שנוי אדרסה	1 כ׳

האדרסה למערכת
HAMICPE, KRAKÓW
Miodowa 22.

קראקא. י״ד תשרי, פ׳ ברכה תר״פ. — גליון א—ב — Kraków, 8 października 1919·

חג האסיף

כך דרכו של החג הארוך והמשולש הזה: בתחלה נדודים, זניחת הבית הקבוע, לשבת בסוכת ארעי שבעת ימים ולאחוז בלולב זכר למקדש ולהקיף ולהזור ולקרוא הושענא בכל סדר א״ב ולהביא קרבנות הרבה, ביום השביעי יום הדין, תפלות חרבה, נדודי שנה, הקפת הבימה שבע פעמים, נדודים הרבה וקריאת הושענא בחזקה ובכל זאת רבים מבליטים: מן שמהתנו. ובתוך כך —״ קול מבשר, מבשר ואומר... אח״כ מנוחה, חג שקט, בלי תפלות הרבה, בלי קרבנות הרבה, בלי נדודים, איש איש שב הביתה ומתענג על רב טוב בברכת ה׳. וסוף כל סוף שמחת תורה, נצחה תורת אלקי ישראל, הכל מחבבים אותה, הכל מנשקים אותה והכל זובים ל„עליה״.

וכך דרכה של גלותנו הארוכה: בתחלה נדודים, נגזר על ישראל לנדוד בגוים, והוא זונח את ארצו הקבועה, לשבת בארצות נכר, במקלטי ארעי שבעים דור והוא חי ומתקים רק בזכות התורה והמצות זכר למקדש, והוא מקיף כל העולם וחוזר וקורא הושענא בכל שבעים לשון מרוב עמל ותלאה, צ״ות רבות ורעות ומה רבו הקרבנות, שהוא מביא ומקבל הכל באהבה, בסוף ימי נדודיו, כשנדמה לו, כי הוקל עול שעבודו, והנה מתגברה קללת הגלות שבעתים, יום הדין הגדול והנורא, כל העולם נידון במשפט קשה, שפטים גדולים ונוראים וישראל מצטער כנגד כולם, כי מכל כום, הנועדה לכל עם ועם, עליו לטעום ולמיץ קובעת כום התרעלה, צעקות הרבה, תחנונים הרבה, קול אנקה, שועת מוכים על לא דבר, אשמות כל החוטאים שבעולם על העם היהודי לשאת ולסבול, השנאה מתגברה, הקטרוג הולך וגדול, הכל פוערים פה לבלענו, דומה שנגזרה חיו כליה לזרע אברהם ובכל אלה דבים משמיעים קול משנה, קילו של אפרים בימי הושע הנביא: אך עשרתי, מצאתי און לי — זמן שמהתנו, דומה שלא באו החורבן והמבול לעולם אלא בכדי למלא כיסינו ולהעלותנו מאשפה! ובתוך כל המהומה הזאת קול מבשר, מבשר ואומר: גם יהודה יזכה בחלקו בין העמים הקמים להחיה, פקד אלקים את עמו ולא לריק התענה והצטער כל כך.

אח״כ — אנו מקוים — תבא מנוחה, קבוץ גליות, נשוב הביתה, נחדול מנדודים, נשב איש תחת גפנו ותחת תאנתו, לא נחיה מן האויר, לא נהנה מעמל אחרים, להיות לקללה, למשל ולשנינה. עבודתנו את ה׳ לא תהיה בתפלות הרבה ובקרבנות הרבה ובמסירת נפש, אלא במעשים טובים, במדות טובות, בהבאת תועלת לצאצאינו ולכל האנושות, בהיותנו למופת לכל דורש טוב, יושר וצדק, נאהב אמת ונשנא שקר, נתרחק מן ההנופה וביחוד מן הקיצוניות והגוזמאות, שהיו כלי זיינו בגולה. הכל יהיה במדה, בחשבון כפי הצורך האמתי, כי לא נצטרך להטעות אדונים קשים, וממילא את עצמנו. אז תהיה שמחת תורה; ינצחו תורת ישראל, מדות ישראל, בשרון ישראל נחריצות ישראל. מציון תצא תורה ודבר ה׳ מירושלם. כולנו נזכה לעליה, לעלית נשמה, לעלית התרבות. אז לא יעיזו עוד רשעי אומות העולם לתלות בנו כל תקלה, חטא והשחתה, אשמה ועון, שהם עצמם קלקלו; אז ידעו, כי כל המדות הרעות, העונית והחטא ם, שנמצאו בנו בהיותנו נעים ונדים בארצות נכר, מהם, מן רעי אומות העולם, למדנו, בהיותנו תלמידים מקשיבים, מסתגלים לכל מצב ומצב, למצוא חן בעיני אדונינו. אלא לפי שהיינו נוטים להפלגה, לקיצוניות, בגולה, ע״כ הפרזנו על המדה בכל מעשינו, גם לטוב וגם לרע וכל מדה רעה, שדבקה בנו מן הגוים, התרחבה והשתרבבה והיתה גסה ביותר גם בעיני מלמדינו להשחית מעשינו.

בארצנו תהיה המצוה הראשונה, שנלמד את ילדינו בבית הספר: אל תגזמו, אל תפריזו על המדה וממילא לא תבאו לידי חטא. אז נקצור ברנה מה שזרענו ברמעה ונדע כיצד חוגגים את חג האסיף.

ד״ר מ. שמשון.

על המצפה.

תפקידו של מר שמואל.

אין איש בתוכנו, שיתעה להאמין בשוא, כי המלאכיות השונות, שנשלחו לפולן מאת ממשלות המערב, יגאלונו מרוב מצוקותינו, יהפכו את לבות שונאינו העצומים לאהבה איתנו, שיחדלו מקטרג עלינו ומהסית בנו את העם להרע לנו בכל הזדמנות ולהדיח עלינו כל רעה וביחוד להכרית לנו כל ענף פרנסה. ובכל-זאת אין להחליט, כי לא תביאנה המלאכיות כל תועלת. התועלת תהיה במקצוע, שלא פללו משלחי המלאכיות ולא חשובי עמנו העומדים בראשן בטרם באו הלום.

„אורח לרגע רואה כל פגע״, יאמר משל המוני, ומר שמואל, ראש המלאכות האנגלית, ברגע הראשון, שעסק במלאכותו, בעודנו בפאריז והתחיל להקור ולדרוש על דרכי היהודים בפולן ועל מצבם החברתי, מיד תמה על התרשלות היהודים הפולנים, שאין להם כל הסתדרות כללית אין שום חבור בין הקהלות וההברות והמפלגות, שאין מספר להן, א״כ למי אפשר לפנות ולמי יש רשות לדבר אל הממשלה בשם כנסת ישראל ולמי תוכל

נ. נ. נ.

אשפיזין.

(מועתק בתיקון הלשון מתוך כתב-יד קדמון של אחד מתלמידי הקדוש ר׳ חיים ויטאל זי״ע).

שאלו תלמידיו את המקובל האלקי, בחיר תלמידיו של האריז״ל, ר״ח ויטאל זצ״ל: ילמדנו רבינו את ענין סדר האשפיזין, שאנו עורכים בשבעת ימי חג הסוכות. ענה הרב ז״ל: אמנם קבלתי מרבינו הקדוש את פתרון החידה והוא ענין נשגב ונעלה, בוקע ועולה עד הרקיע השביעי ונוקב ויורד עד התהום הז׳, ואי אפשר לי לגלותו לכם. עד שתעשו את אותם התקונים, שעשיתי אנכי בטרם זכיתי שגלה לי רבינו את הסוד. אם רצונכם לדעת תעלומות חכמת אדוננו מו״ר, שפתח לי בענין הזה שערי העתיד וזכיתי להיות צופה ומביט בהם עד סוף כל הדורות ועד קץ גליות וחבלי משיח הקשים, אם כן איפא זאת עשו: צומו שבעה שבועות בכל ימי המעשה ולא תעסקו בכל אותם הימים אלא בלמיד תקוני הזוהר וספר יצירה ובשבוע האחרון תקראו בכל יום בבוקר ובערב את האדרא רבא והאדרא זוטא ואחרי הקריאה תלכו להשתטח על קברי רשב״י ור״א בנו ושם על הקבר תקראו שבע פעמים תמניא אפי וי״ז פעמים מזמור ט״ז וג׳ פעמים שירת האזינו וג׳ פעמים בפרשת נח מן ואלה תולדות בני נח עד אחרי פסוק ל״א. אח״כ תטבלו ותקראו פרשיות חג הסוכות בפרשת אמור ובפרשת פינחס ובפרשת ראה ואח״כ את ההפטורה ליום א׳ של סוכות ואת סדר ההקפות לש״ת ובכלות סדר התקונים תבואו אלי בשבת לסעודה השלישית וכשאראה שיתגלו לי שערי אורה באותו טרקלין נסתר, שהיינו מציצין בו בימי רבינו ז״ל בכל שבת בשעת הסעודה השלישית, אז ארע, שעשיתם התקונים כהוגן ואגלה לכם טעמי סדר האשפיזין ותראו נפלאות.

התלמידים עשו כן בזהירות ובשקידה רבה ולא חסרו כחוט השערה מכל הסדר הנ״ל ובשבת השביעית באו אל הרב לסעודה השלישית. מיד הציץ הרב הקדוש באותו טרקלין נסתר ועיניו אורו ונעשה כמעין המתגבר ופתח ואמר: דעו רבותי, שכל עיקרו של חג הסוכות הוא רמוז על ימי גלותנו הארוכה, גלות ארום ומשום זה אנו יוצאים מבתינו ויושבים בסוכות, לרמז על הטלטול ועל דירות הארעי, שאנו זקוקים להם בגולה. ארבעה מינים אנו נוטלין, כדי שלא נשכח בתקופות הגלות את ימי ישיבת אבותינו באה״ק, שהיו עובדים את האדמה ונהנים מפרי הארץ ורק בזכרון הזה עצרנו כח לשאת ולסבול כל צער וכל תלאה על אדמת נכר. שבעת הימים הם כנגד שבע תקופות, ששנות הגלות הארוכה נחלקות בהן ועל כל תקופה ותקופה ממונה אחד מן האבות הקדושים, שהמה אורחינו בסוכה והולכים ונודדים עמנו בכל הדרך הארוכה, שהלכנו בה מגוי אל גוי וממכלכה אל עם אחר ומגינים עלינו, כי בזכותם אנו קיימים בגולה.

וזהו סדר האשפיזין: יום ראשון של חג מכוון בנגדו התקופה הראשונה שאחרי החרבן, תקופת התפשטות הדת המשיחית ברוב ארצות הישוב, שהעמים הודו באחדות האל ושהוא אלקי ישראל, בורא העולם ומנהיגו ובקדושת התורה והנביאים, והתורה שבע״פ נתפשטה בישראל ע״י חכמי התלמוד וכל ישראל קבלו עליהם ועל זרעם לשמור כל חוקי התורה בכל פרטיהם ודקדוקיהם, כמו שהורו התנאים והאמוראים. על התקופה הזאת ממונה האשפיזא

הממשלה עצמה לפנות בהיות לה דבר אל היהודים? אדם הרגיל בחיי הצבור בחוץ לארץ ובפרט מר שטוארט שמואל שהוא עצמו עומד בראש ההסתדרות הכללית של כל קהלות אנגליה, אינו יכול להבין, איכה יוכל צבור יהודי, וביחוד צבור של מיליונים כזה שבפולן, להתקיים בלי הסתדרות לענינים כלליים. הלא אין צריך לזה אף שכל ותבונה בבדי לדעת, שיש לצבור גדול צרכים כלליים, שאין היחיד, ואפילו לא קהלה ועדה וחברה יחידות, יכולים לעשותו, אלא דוקא הצבור כלו בשתוף הכהות, וכפרט יהודים בגולה, שיש להם תמיד דין ודברים עם שכנים רעים, עם פקידים צרי-עין ועם ממשלה, שאינה בקיאה כלל בצרכיהם הפנימיים, האין זה מובן מאליו, מושכל ראשון, שאינו צריך ראיה, כי הוכתו הראשונה של צבור כזה היא להכנס, להתחבר ולהסתדר לאגודה אחת כללית? הרי אפילו בעלי היים מן הסוגים השפלים מרגישים זאת ומתחברים לעדרים, למחנות, לפלוגות ולחברים.

בימי הבינים החשכים, שהלחץ המדיני והשנאה מצד השכנים היו גדולים הרבה מאלה של היום, הבינו אבותינו בכל ארץ וארץ אח צורך הועידות וההסתדריות והקימו את השתדלנים והרבנים הכלליים, שהיה להם יפוי-כח לדבר בשם כל הצבור. בבבל מצאנו ראשי גולה, שכל הצבור היהודי היה נתון תחתיהם ככנסיה שלמה, שיש לה שוטר ומושל ואיש חשוב, אשר יצא ואשר יבא לפניהם; כא"י היו נשיאים לתכלית זו; בספרד ובמצרים — נגידים; בצרפת ובפולן היו ועדי הארצות, שנועדו לעתים קבועות והיו מתקנים תקנות וגוזרים גזירות ומדברים ע"י אנשים נועדים אל הממשלה ואל רבי המלוכה בשם כל הצבור; באשכנז היו שתדלנים; בטורקיה — חכם-בשי ובמדינות החדשות יש קונסיסטוריות, אגודות-קהלות וכדומה. אין ארץ מאז גלינו, שלא היתה בה איזו הסתדרות לעם היהודי בשביל ענינים כלליים, שיש גם לצבור אובד ומתבולל ומכל שכן לעם במונו, שמעולם לא הסכים להתבולל ומעולם לא זלזל בדתו ובצרכי חנוכו ומעולם לא הדלו שבניו לחוש עליו רעה בסתר ולקטרג עליו בגלוי ולהתחכם עליו להצר צעדו ולנשלו מן הארץ. הרי גם חרש שוטה וקטן יבינו ויתבעו להקהל ולעמוד על נפשנו, שלא נהיה ברמש האדמה וכדגי הים, שאין מגין בעדם ואין דורש דמם. בכל הארצות ידעו זאת היהודים, רק לא בפולן, ותקיפי המדינה החדשה הרגישו, שאין חוש מפותח לעם הזה לענינים צבוריים והשתמשו בחסרון הזה לרעתנו ובטלו את תקנות ההסתדרות, שהתקינו לנו האשכנזים שמשלה פה לפי שעה והצבור היהודי שותק, ניחא לו, אינו מבין כלל מה עשו לו שונאיו, חוש הרגשתו פגום ומטומטם בעניני הצבור. הוא מוכשר עוד להבין כשמקפחים פרנסת היחידים, כשמורטים זקני היחידים וכשהורגים וחובלים ושודדים הון יחידים. אבל נזק הצבור — אין יהודי פולני יודע כלל מה טיבו.

גם מר מורגנטאו מלאך אמריקה לא מצא בזה כל זרות ולא תמה על החסרון, כי גם באמריקה אין שום חוש הסתדרות ליהודים, לפי שרוב אחינו שם באו מפולן, מרוסיה ומרומניה, שאין בהן חיים צבוריים מפותחים. ואולם מר שטוארט שמואל, הבא מאנגליה, ראשית כל תקלה וצרה של יהודי פולן מצא בחסרון הסתדרות ודבורו הראשון אל שרי הממשלה היה דרישתו לקבוע ליהודים איזה ממונה או אגודה או ועד, שיוכלו לדבר בשם כל קהל ישראל וגם דבורו הראשון לבאי-כח היהודים היה עצתו להסתדר מיד בטרם יתחילו לדבר על אדות תקון היחס אל השכנים ואל הממשלה. כפי הנראה קבל מר שמואל על עצמו לתקן ליהודי פולן הסתדרות. ואם יעלה הדבר בידו, אז כדאיות תהיינה גם כל הצרות והתלאות והמצוקות, שסבלנו בעת האחרונה, שבשבילן שלחה ממשלת אנגליה את המלאכית, אין חבוש מתיר עצמו מבית האסירים ויהודי פולן ההסרים הוש צבורי לא יוכלו להסתדר מעצמם.

אל תפריזו!

על אומה ידועה אחת אומרים לגנותה, כי היא מחכימה רק אחרי שבאה לידי נזק, לפני הנזק אינה יודעה להזהר, כי אין כה מסגולת הרואה את הנולד. ומה נאמר על עצמנו העם „החכם והנבון", שאינו יכול להחכים אפילו אחרי שבא לידי נזק מתוך טעותו, לא רק שאינו רואה את הנולד, אלא אף אחרי שנולד כבר הקלקול, אחרי שראה בעיניו תולדות מעשיו, אינו מוכשר להזהר, שלא יחזור לסאורו, שלא ישוב לכסלה, כדי שלא ינזק שוב. אף קצת בעלי-חיים יש להם הסגולה הזאת, לזכור על מה גלקו אתמול ולהמנע מעשות בן. למרות שונאי הפסוקים והצאי הפוסקים מוכרח אני להשתמש עתה במליצת ישעיה: „על מה תכו — עוד תוסיפו סרה".

זה כמה פעמים באנו לידי הכרה, כי במדת ההפרזה הנטועה בנשמתנו, לגזם ולהפליג בכל דבר ולהתרחק מן האמת הטהורה, ומן המדה הבינונית, גרמנו לנו נזק. הפרזנו בחובות דתיות והטלנו על בני עמנו עול כבד מנשוא של מנהגים ונוסחאות והומרות של ותיקים, וגרמנו שפרקו רוב הבנים כל עול דת, כי כל המוסיף אינו אלא גורע והתורה הזהירה בפירוש לא תוסיפו. את המדרש אני יודע, אבל גם פשוטו של מקרא לא לבטלה הוא, עכ"פ אינו גרוע מן הדרשה. הפרזנו במלבוש, בתכשיטים, ברדיפת הבצע ומשכנו עלינו קנאת שכנינו, רדיפות, קטרוג ותלונה ובסוף: גרוש, הרגות, שמד וכל פגע רעה, ובן הלאה.

ובמדה הרעה הזאת, הבאה מקלות-דעת, אחזו בני עמנו גם בצעקותיהם על המקרים האחרונים וגרמו להם צרות חדשות ושנאה על שנאה ונקמה כפולה ומכופלת. יש שהפליגו בספורי המקרים והעלו חרון אף חרש, תחת שחובתנו היתה לשכך חמה, לרצות ולהזהר. לא אנהנו הפרזנו ולא יהודים אחרים במדינה הזאת. העתונים היהודים בפולן ועסקני הצבור פה הודיעו תמיד רק את האמת, כי הרגישו את האחריות, שיטלו על עצמם אם יגזמו ויספרו צרותיהם בהפרזה. יד האויב היתה נטויה עליהם ונזהרו, שלא להוסיף שמן על המדורה ועצים על המוקד. אך לא כן נהגו בעלי העתונים בחוץ לארץ וביחוד באמריקה, אנשי הבלוף והסנזציה, שכל עסקיהם בנויים על יסוד גרוי העצבים ונרמת התרגזות ושמחת בטלה, חמה עשו סנזציה בדם אחיהם ובצרת ישראל, מכל חלל יהודי שנפל עשו המה קהלה שלמה, מכל עשרה יהודים שנהרגו עשו צבור של כמה קהלות ומנזק של עשרת אלפים עשו עשרת מיליונים, כדי שישתוממו הקוראים ויתמהו וירבו לקרוא את העתון. ואין לכחד שהיתה בזה גם צל כוונה טובה, שירבו בעלי הדולרים להתנדב ויתעוררו להושיע ולקרוא תגר, כדי שיפחדו רשעי המזרח להרשיע. רגש אחריות לא הרגישו מרחוק ופחד הקצף לא הגיע אליהם, כי האנשים קלי-דעת וקלי ראש.

אבל כוונתם הטובה הזאת נהפכה לנו לרועץ, כי כשמוע הפולנים באמריקה את הגוזמאות, שמספרים על אחיהם, על-דבר הרגת 15 אלף יהודים בלבוב בזת כל הון היהודים שם וחרבן כל הקהלה וכן בפינסק ובן בווילנא וכן בלידא ובמינסק ובקראקא ובריסא וכו' וכו' הכחישו מיד את הכל, כי הרגש הרגישו תיכף, כי לא כצעקתה, הבאה אליהם על אחיהם, עשו ומהרו והודיעו בפולן את השמועות המגוזמות, לעורר חמה ולהרבות קצף ולקחת נקם ממעליביהם, כלומר מיהודי פולן, כי לסופרי היהודים באמריקה לא תגיע ידם התקיפה, היהודים הדוויים והסחופים, הנלקים והשדודים בפולן סובלים איפא שבעתים בגלל קלות-דעת המגזמים באמריקה, שאינם מוכשרים לשער, כי הועל לא יועילו בזה, אלא השחת ישחיתו. אחרי שהרשו להם סופרי היהודים באמריקה להפריז בכל הרעה הנעשה ולהגדילה מתוקף כח הדמיון אלף מונים, הרשו סופרי הפולנים ועסקני הצבור וממילא גם שרי הממשלה לעצמם להפריז גם מצדם ולטעון להדים, לא היו כלל פגרומות בפולן, כי בכנוי פגרומות קראו באמריקה חרבן במה וכמה קהלות, הרגת רבבות יהודים ובזת הון של עשרות מיליארדים, נגד פגרומות כאלה הלא מה שנעשה באמתבפולן הוא רק שחוק ילדים, קטטה של מה בכך. ולפיכך נתנו צירי אמריקה ואנגליה צדק לפולנים.

וכשנשמעו השמועות על הפגרומות באוקראינה, הראו ראשי הפולנים באצבע וקראו בנצחון: ראו מה הם פגרומות, שם עושים לכם מעשי קישינוב, מעשי שנת ת"ח ותרס"ו ואתם מחשים ורק לנו יש לכם טענות, שלא עשינו לכם מעולם מה שעשו ההיידאמאקים.

ועסקני אחינו בקייב ראו את כל הנעשה ולא לקחו מוסר, אנחנו הסופרים היהודים בפולן, כמו שנזהרנו במעשי לבוב, ווילנא, מינסק ופינסק ולא גזמנו בלום, כך נזהרנו גם בשמועות אוקראינה ולא חפצנו לקבל את השמועות מפי העתונים הפולנים, שיש להם אינטרסה לגזם בזה, אלא יחלנו בארך-רוח עד בוא ידיעות אמת

הראשון א ב ר ה ם אבינו ע"ה, שהכיר את בוראו ועשה נפשות, להביאן תחת כנפי השכינה ושקיים כל התורה, כמו שבאה עליו עדות התורה הקדושה: „עקב אשר שמע אברהם בקולי וישמר משמרתי, מצוותי חוקותי ותורותי". מלחמת אברהם עם המלכים היא רמז על המלחמה של תלמידי ר' עקיבא כימי בן כוזיבא עם הרומיים ווהו מוד ולקחתם ביום הראשון וכו'. הלולב מרמז על החרב, ההדסים על הקשת, האתרוג על אכני הבליסתראות והערבות על הרמחים. ברית בין הבתרים מרמזה על חתימת המשנה והתלמוד, שקבלום ישראל עליהם בברית כמו את התורה הכתובה של מרע"ה. עקידת יצחק מרמזה על גזירת השמד בפולמוס אדריאנוס ועשרה הרוגי מלכות. הפירוד בין אברהם ובין לוט, שישב בסדום, מרמז על התפרדת הנצרים מישראל אחרי שנתערבו בגוים וקבלו נמוסיהם.

יום שני של חג מכוון כנגד תקופת הגאונים, ימי צמיחת דת ישמעאל והתפשטות דת אדום בכל המערב. עליה ממונה י צ ח ק אבינו, אחיו של ישמעאל ואביו של עשו אבי אדום, שאז היו ימי שלום לפי הערך לגליות ישראל בעולם, רבים מישראל הצליחו בגולה והגיעו גם לכבוד, כגון ראשי הגולה והגאונים והנגידים, כיצחק אבינו בארץ פלשתים. לידת התאומים יעקב ועשו מרמזה על בקיעת העם היהודי לשתי כתות: רבנים וקראים. בעלי המקרא הם כבחינת עשו הבכור, לפי שהתימרו, כי להם התורה הראשונה והתלמוד הוא מחודש. אבל סופם להיות כת קטנה כישראל עד שאיבדו ויכלו בעתיד, בעוד שורע אברהם יתקיים ביעקב, כרבניים, שהוא זכה לברכות אבות.

יום שלישי של חג מכוון כנגד תקופת הפוסקים, ימי הבינים האמתים והגלות השלמה. על התקופה הזאת ממונה יעקב אבינו. טלטולי יעקב ושעבודו ללבן והפריה ורביה וצרותיו ופחדו מפני עשו, כל הפרטים האלה מרמזים באופן ברור ומפורט לכל מה שאירע לישראל בארצות הגולה בימי החושך שלאחרי תקופת הגאונים, בימי הגזירות והשמדות והגרושים. המדקדק בדברי ימי היהודים בימי הבינים ימצא את כל פרטי המאורעות מרומזים בקורות יעקב אבינו ע"ה, יש לי רק להבליט, שחלום הסולם ומלאכי השרת העולים ויורדים בו והמלאך הנאבק עם יעא"ה מרמזים על ראשית בכודי השגת סודות הקבלה בתקופה ההיא. עלית יעקב וביתו לא"י מרמזה על הישוב הראשון, של בני הגולה כא"י בימי ר' יהודה החסיד ורמב"ן.

יום רביעי של חג מכוון כנגד תקופת ספרד, שתחלתה שפלות ועבדות, אמצעה הצלחה מרובה וכבוד גדול ועושר רב וסופה גזירות ושמדות וקשוי השעבוד וגרוש. על התקופה הלזו ממונה י ו ס ף הצדיק, שכך היה גורלו. וכשם שהביא יוסף ברכה למצרים בחכמתו, כך הביאו גם חכמי ישראל ברכה לספרד בחכמתם וחכמתם זו נהפכה לרועץ בין לבני ישראל במצרים ובין לצאצאיהם בספרד. כשם שיוסף התגאה כלפי אחיו, כך גם יהודי ספרד מתגאים על כל בני הגולה.

יום חמישי של חג מכוון כנגד תקופתנו זו, שאנו חיים בה, אחרי גרוש ספרד ופורטוגל ועליה ממונה מ ש ה רבינו ע"ה, שבימיו היה גרוש מצרים (כלה גרש יגרש). וכמו שבימי משה נתנה תורת לישראל וישראל זכה לגלוי שכינה כך גם בימינו זבינו, שנתפשטה התורה בישראל בכל הארצות, שכמעט אין בדור הזה עם-הארץ וע"י הרב ר' יוסף קארו נחתם השולחן הערוך, שזכה בדור אחד להתפשטות בכל תפוצית הגולה ונתקבל כספר התורה

מאת אחינו באוקראינה עצמם. והידיעות באו והיו — — מנוזמות כמעט כנזמאות האמריקניות.

בידוע יצאו בקיץ שעבר שני עסקני הצבור. ראשי ועד העזרה בקיוב ד"ר קורלניק ומר מ איר גראסמאן לווארשא, להודיע משם בעולם מה נעשה באוקראינה. בידיהם היו רשימות אמתיות, נביות עדות, שנעשו בכל עיר ועיר ע"פ מאות עדים, שהעידו מה שעיניהם ראו. אך כאשר הגיעו האנשים לגבול פולן לא נתנום הממונים להכנס, אבל לקחו מידיהם את הרשימות ושלחום בחו"ה ומתוך הרשימות האלה פרסמו בעתונים שמועות מוזמות, להרעיש את העולם על רשעת האוקראינים שונאי הפולנים. אהרי כן בא עורך הדין מר נאלדשטיין מקיוב בידים ריקות, בלי רשימות ובלי פרטי-כל, אלא מפי השמועה ספר מקרים בודדים, שעברו דרך אלפי פיות ואזנים עד שהגיעו לאזניו והביא שמועות מרעישות בלי מספרים, כי באוקראינה נהרגו עד כה לכל הפחות מאה אלף נפש יהודים, בעיר פ' ונית כך וכך ובפלונית כך וכך והכל מנוזם. עתה קבל מר גראסמאן את רשימותיו האמתיות מידי הרשות הפולנית בהו"ה והוא מוהיר בעתונים היהודיים מפני נוזמאותיו של נאלדשטיין, שאין לשמוע לו, כי הוא מביא בזה סכנה חדשה על מיליוני היהודים ברוסיה הדרומית. מר גראסמאן מאשר ומקיים את הצטרקות פטלורא, שלא הממשלה האוקראינית ולא שרי הצבא אשמים במה שנעשה, כמו שאין להאשים את ממשלת הבולשיוויקים על ההרגות שעשו גם חיילותיהם בעשרות ערים מדעת עצמם. האמת היא, שההרגות נעשו ע"י המאות השהורות, שנכנסו בין אל תוך היילות הבולשיוויקים ובין אל תוך נדודי האוקראינים, שהמשטמה הישנה עדיין סיכנת בהם ליהודים ועתה בהיות להם נשק והוסר משמעת ותהו ובהו, מצאו הזדמנות לכלות המתם באויבי הצאר הקדוש בעיניהם ולנקום דמו בהם. פרטי ההרגות בלתי נכונים הם. בפרוסקורוב לא נהרגו 5000 יהודים, אלא לכל היותר 1700 בטשערקאסי לא נהרגו 1500, אלא 600. מספר ההרוגים רב הוא למדי ולמה להוסיף עליהם, לצער עוד את החיים ולעורר עליהם הכחשות וקטרוג. ובכן השמרו לכם ואל תנזמו, כי על היהודים יהיה לחיות עוד כמה דורות עם האוקראינים ועם הפולנים ולמה להעיר עלינו שנאה הדשה ושאיפת נקמה? כך מזהיר מר גראסמן.

פפוסי הוא, שאותו מר גאלדשטיין, שהרע"ש בווארשא את העולם ה הודי, כי נהרגו כבר באוקראינה יותר ממאה אלף יהודים, הגיד בפאריז, כי נהרגו לפי השערתו י"ב אלף, א"כ הטעה אותנו, לעורר רחמים, דמה שי"ב אלף לא יעשו עלינו רושם, בכל זה עלינו למחות כנגד כל המנזמים, המטעים אותנו בשוא, כמו שמטעים ילדים.

ש. מ. לזר.

מי יתן לנו מורים?

בכל ראש שנת למוד מתעוררה השאלה הקשה הלזו ואין משיב. עובדה מעציבה היא, לא יאומן כי יסופר: עם הספר, עם שכל ימיו כלה בתורה ובלמוד, אין לו בתי-ספר והעם, שהיה לפנים מורה לכל העמים, אין לו מורים לילדיו, לא בגולה ואף לא בא"י וגם מעט המורים, שהעמיד בזמן האחרון, אינם לפי צרכו. אלה אינם בני תורה, אלה אינם בני רת, אלה אינם בני נמוס ומדות טובות ואלה אין להם די ידיעות מדע כללי ודיני הפדגוגיה. עדיין שולט אצלנו המנהג הפ"א, שכל הרוצה ליטול את השם מורה עברי בא ונוטל ואין שואלו ואין בוהנו אם כל המעלות המניות למעלה ישנן בו וזה מהוסר מוסד לגדל מורים עברים. לפנים היה ג"כ כל מי שרצה נעשה מלמד, אבל עכ"פ כל מלמד היה מיוצאי איזו ישיבה או בית מדרש. ויותר מתלמוד ופוסקים לא דרשו מאת המלמד.

לפנים היו החדר והת"ת היהודיים עומדים במדרגה גבוהה יותר מבתי הספר של עמים אחרים, כי באלה האחרונים למדו רק יחידי סגולה ולא ילדי כל העם והמורים לא יצאו מתוך העם, כי אם מן המגזר הנבדל והפרוש, בעוד אשר מוסדי חנוכנו היו עממיים, שכנסו את ילדי כל העם, בני עשירים ובני עניים יחד והמלמדים היו בני העם ומתעדבים עם הבריות. ואולם בדורות האחרונים התפתחו בה"ס של אומות העולם הלוך והתפתח עד שהנם לברכה לכל עם, כי הם מגדלים את העם כמו שהוא רוצה וצריך להיות ומוליכים אותו לאשרו ובה"ס שלנו נשארו על עמדם, שעמדו בו בימי קדם, עד שרוב בני עמנו אנוסים לשלח בניהם אל בה"ס של השכנים הנכרים. ותוצאות הדבר הן, שהחדרים הולכים וכלים, המלמדים נעשו חוזרים על הפתחים או תגרים והילדים היו לקנין עמים אחרים. ואלה המורים, שקמו לנו במקום המלמדים, רובם אינם ראויים לשם זה בשום אופן ואפילו המורים המומחים המובהקים אינם לפי צורך העם היהודי, שכמעט כולו רוצה, שילמדהו המורה לא את הלשון העברית לבד, אלא גם דרכי היהדות, נמוסי ישראל ויראת שמים, שיהיו הבנים יהודים כאבותם ולא תפער תהום לועה, להבדיל בין אבות ובנים ולהרחיק דור מדור כרחוק מזרח ממערב עד שתהא איבה שרויה תדיר בבתינו ותרעומות ונוהם ירקיבו עצמות ההורים בראותם דרכי הבנים הזרים. אשר גדלו לנו המורים שלא בטובתנו ולמרות רצוננו.

אנו צריכים מוסד גדול בכל ארץ וגליל, לגדל בכונה ובהכנה מורים לא רק עברים, אלא גם יהודים, שלא נהיה זקוקים להעמיד מורים הבאים לידנו בהיסח הדעת, אלא נגדל לנו את אלה המורים, שאנו צריכים להם, כמו שנהוג בכל עמי התרבות. מוסד כזה יסדנו אני הה"מ והברי שנתים לפני המלחמה בלבוב וכמובן בפל. ובימי המלחמה נוסדו סמינרים למורים בווין ובווארשא. אלא שאין מדקדקים שם לגדל את המורים לפי צורך רוב העם, שהוא שומר תורה והולך בדרכי אבותינו. כדי שיוכלו בתי-הספר ההדשים למלא מקום החדרים בלי פקפוק וערעור, וכדי שיהונכו הילדים ללכת בדרכי אבותיהם ולא יתרחקו מהם, להכות את חיי המשפחה לרסיסים.

אבל לא רק מקום החדר צריך בה"ס ההדש למלא, כי־אם גם את מקום ביה"ס הכללי ובפרט אחרי שהובטחו לנו ב"ם לעצמנו בכל ארצות המזרח, הרי עלינו להכין לנו מורים, כי מן השמים לא ישליכו לנו מורים כאלה כשנהיה צריכים להם. אנו מקוים, שלא יארכו הימים וינתן לנו רשיון לעלות לארץ ישראל בהמונים ועלינו להכין כבר פה מורים לילדי היהודים בא"י, כדי שיביאו העולים את מוריהם עמהם, כמו שיביאו שמה שוביים וסוהלים, הזנים וחייטים, ולא ננהג שם מנהג בני הגולה, שנעשה למלמד כל מי שלא היה מוכשר לשים משלח־יד אחר והפסיד ממונו. וחסרון במורים מורגש כבר עכשו בא"י, בטרם התחילו בני הגולה לעלות.

למראה המצב הזה התעורר ועד החברה „ישוב ארץ ישראל" בווין, ליסד מוסד להנוך מורים עברים ויהודים בקראקא. המחנכים יהיו חכמים מובהקים כל אחד במקצוע שלו, שמותם יתפרסמו בקרוב והמה יתנו ערובה, שהפץ ה' בידם יצלח, החניכים ילמדו כל מקצועות התורה והספרות העברית וגם כל המדעים החיצוניים הדרושים וכללי הדידקטיקה, המוסד הזה ישמש מופת, שייסדו כמוהו בכל הערים הגדולות מבלי להמתין עד שתתעורר הממשלה להקים לנו מוסדים כאלה, בהורים בני תורה, הרוצים להקדיש כחם וכשרונם לעמם, לגדל בניה, שיהיו בנים נאמנים וראויים לדור התהיה, הרוצים להיות מורים בא"י או בגולה, יודיעו רצונם זה תיכף למערכת „המצפה", למען נדע את מי עלינו להתחשב ומי ילך עמנו ויזכרו נא בהורינו, שאומנות ההוראה העברית אינו עסק רע כלל בזמן הזה. לע"ע יבאו רק תלמידים הדרים בקראקא, כי אין מוסד לפרנס תלמידים מן ההוץ.

בווין יסדנו גם מוסד לחנך בעלי מלאכה לעולי הגולה ואם נראה פרי בעמלנו והעם ילך עמנו, ניסד גם פה מוסד כזה לרוב המלאכות הדרוש'ת בא"י.

אינג. יוסף טישלר.
מנהל לשכת הקולוניזציה של ישוב א"י.

סבלנות דתית.

עמנו הוא אחד העמים המעטים בעולם, שלא שאפו כמעט מעולם לעשית נפשות לאמונתם, אלא להיפך כשהיה בן עם אחר רוצה להכנים את עצמו בברית אברהם, היו מורינו משתדלים להכביד עליו את הכניסה. כמדומני שאפשר לבאר את החזיון הזה במדת הצדק הטבועה ברוח עמנו ובתולדת המדה הזו — הסבלנות. עמנו המית את עצמו על אמונתו ותורתו ובזה הראה לכל העולם עד כמה יקרות הן אלה ללבו. ולא רק שהמית את עצמו, אלא בחר בחיי לעג וקלס, בחיי רדיפות וצרות ובלבד שיעמוד באמונתו. בזה שעמנו סבל בחייו, בחיי־יום יומו לרגלי דתו הוכיח לכל העולם כלו, שזו היא מרכז חייו, שבלעדיה חייו אינם חיים כלל.

ובכל זאת לא השתדל לת[illegible] זרים, להכניסם תחת כנפי אמונתו הוא. הוא האמין אמנם, שהאמת בצדו וכי יתר העמים דרך החושך דרכם וגם נלחם היה ביתר האמונות מלהמת הרוח, אבל לא נטל רשות לעצמו לכוף אחרים לקבל דעתו. רק יוצא אחד מן הכלל הזה אנו מוצאים בדברי ימינו: בתקופת הבית השני הכריח הורקנים הראשון את האדומיים לקבל את אמונתו, והתוצאות נראו תיכף: הורדוס המלך התקיף והעריץ היה מזרע נשואי-התערובות האלה... ומלבד המקרה הזה אין אנו מוצאים חזיון של „כפית הר בניגית" על בני עמים אחרים בנוגע לאמונה.

בהתיחסות זו של עמנו אנו רואים את כל הסימנים שיבולים אנו למנות ברוח־הסבלנות האמת'ת. מצד אחד מחזיק המאמין באיזה רעיון או באיזו אמת בכל לבו ובכל נפשו בדעתו, חושב הוא שהאמת בצדו; ומפני אמונתו החזקה הוא נלחם את מלחמתה בכל מתנגדיה, אבל רק באמצעי הרוח, ולא בתוקף תיצוני, בכח הזרוע.

ומצד שני מרגיש הסבלן; כי כמו שדעתו טבוע

ממש. וע"י האר"י ז"ל זכינו ג"כ לגלוי שכינה, וכמו שבימי משה נדדו ישראל במדבר ולא יכלו להתפרנס אלא בנסים, כלחם מן השמים, כן גם עכשו נתדלדלו ישראל בעוה"ר ואבדו פרנסתם והם מתפרנסים בנסים כאוכלי מן.

יום ששי של חג מכוון כנגד התקופה, שתבא אחרינו, תקופה של שלום ומנוחה, שתהיה לישראל עזרה מעט מלוחציהם והפסק הרדיפות והלחץ וגם הצלחה במשא ובמתן, אך ההצלחה הבלתי רגילה תביא רבים מישראל לידי פריקת עול והתמכרות לבצע ולגשמיות ולטמיעה ורבים אחרים יצאו בשביל זה מן הכלל ר"ל. על התקופה ההיא ממונה אהרן הכהן, אוהב שלום ורודף שלום, שבימיו טעו ישראל בעגל הזהב ונפלו מהם הרבה ומפני אהבת דרכי השלום הנפרזה טעו גם בבעל פעור עם בני מואב ומדין שלמדו ממעשיהם ופרצה בהם מנפה ונשתכחה תורה מישראל. וכמו שהצלחת ישראל בימי דור המדבר משכה עליהם שנאת חנם של עמלק ומואב, אדום ומדין כן גם בתקופה הששית תתעורר שנאה וקנאה.

יום שביעי של חג מכוון כנגד התקופה האחרונה של גלות אדום, בתקופה ההיא תצמח קרן ישועה לישראל, שיתעורר העם לשאיפה לשוב לקדמותו בארץ אבותיו ולפריק מעליו עול גוים. בתקופה ההיא תהיה מלחמת תנינים הנזכרת בנסתרות דר' שמעון בן יוחאי, תשבר שארית מלכות אדום הרשעה וישמעאל, הרבה דם ישפך וצרות רבות תבואנה על כל העולם ועל ישראל וקץ הגלות יגיע; העמים הנשארים מן המהפכה ומן החורבן הכללי יחזיר לישראל ברצון את ארץ אבותם והגליות יתקבצו ושארית ישראל ישוב לאיתנו ועדיין משיח לא יבא. על התקופה ההיא ממונה ד ו ד המלך, בונה ציון ומחבר כל ישראל לגוי אחד. וכשם שחדש דוד שירות ותשבחות לישראל כן גם בתקופה ההיא תפרח חכמת הכתב והלשון ובבוד ישראל יגדל ויפרח כבימי קדם. וכמו שדוד ברח בסוף ימיו מעיר ממלכתו ומלחמת איש באחיו פרצה ונשפך דמים הרבה כן גם בסוף התקופה ההיא יתחדשו הגזרות הרעות והטלטולים והגרושים וההרגות ר"ל כמו בימים הגרועים שבכל הגלות המרה בטרם יבאו ימי הטובה והאושר, שיתקיימו כל דברי הנביאים. אלה הם חבלי משיח.

ואשרי המחכה ויגיע ליום השמיני, יום שכולו טוב, ימות המשיח, שיחדל כל שעבוד ויפסקו הצרות והקרבנות. על היום ההוא ממונה ש ל מ ה המלך, שהשלום שלו. אז יתגלה הגיאל המקווה.

בקרב לבו עד כי נכון הוא להקריב את עצמו עליה כן הזכות למתנגדו להאמין בדעתו באמת ובתמים. הסבלן האמתי ילחם כאמור על רעיונו בכל האמצעים הרוחניים שאפשר לו, כי על כן האמת הזו הרגשה שבלב היא ולא שעשועים רוחניים בלבד. אמת שעל פיה הוא מסדר את חייו ולא שהיא תורה שבפה ומחוצה לו.

ובכן המלחמה תטש בלי ספק, המלחמה תרעיש את החיים, תביא לידי התרגשות גדולה, אבל הנלחמים-הסבלנים יתעו לאחור מפני כל דבר הדומה במשהו לכח חמרי, לתקיפות, כי בתקיפות אפשר אמנם לנצח לפי שעה את מתנגדו החי, אבל הנצחון הזה הוא תבוסה לרעיון עצמו. מי שמשתמש בכח הזרוע לשם פרסום איזו אמת, את כבודה ואת ערכה הוא משפיל ואת כחה הוא מתיש.—

את הדברים האלה ראיתי להקדים בטרם אגש אל עצם הענין.

עמנו המדוכא עומד זה עתה על מפתן תקופה גדולה בחייו: לכבש את ארצנו לא בחיל ולא בכח, כי אם ברוח. כל המפלגות הנמצאות בקרבנו — והיש עם עשיר במפלגות כעמנו? — מתעתדות לקחת חלק בבנין ארצנו. בלי ספק תתלקח מלחמה רבה ביניהן ואין דבר יותר השוב לנו ברגע הזה מאשר למשול ברוחנו, שהמלחמה תתנהל ברוח הסבלנות.

המתבונן לחיינו סקירה שטחית היה יכול לחשוב, שאין בעמנו ברגע זה הבדלים אחרים מלבד הבדל כלכלי-סוציאלי. ולפ״ז אפשר היה לחשוב, שרק שאלת העבודה והקפיטל תמלא את כל הללו של עמנו. אבל החושב כן אינו אלא טועה. ההשקפה הזאת מראה רק בעליל עד כמה חיינו המה רק חיי-רוח בלבד ולא חיים שיש בהם ממש.

השאלה הסוציאלית חשובה מאוד מאוד ובפתרונה אולי תלויים עתידות ישובנו בארץ. אבל אין השאלה הזאת היחידה המנסרת בעולמנו. אחת השאלות החשובות בארץ ישראל היא שאלת התרבות, שאלת החנוך וכל הקשור בהן.

עם ישראל היה עם חי על אמונתו, זה היה כחו המרכזי ומובטחני, שדוקא בארץ ישראל יתהולל הרוח הדתי מחדש, יתחיל מתפתח ויהיה לכח עצור בחיינו. אבל במה הדברים אמורים? כשתתנהל המלחמה בגבולות הסבלנות, היינו רק באמצעים רוחניים בלבד. כי אוי ואבוי לה לדת, לאמונה שבלב, אם היא צריכה לעוזר מן החוץ, לתקיפות. טובת האמונה דורשת שתהיה לצנור של שפע רוחני, שתגביר את הכחות הפנימים שבלב. שתרומם את היחיד ואת הכלל ותעדן את חייו, שתגביר את המדות הטובות שבו, שיהיה היחיד ברוח האמונה ולא שתהא למקור שנאה ונקמה, שלא תפריד בין הדבקים, אלא תאחה את הקרעים. כי כל רעיון המביא לידי שנאה סימן הוא לאנכיות הכרוכה בו, לשפלות שבו או למצער שבנושאיו. כי יאמרו מה שיאמרו: אמונה אשר בשמה שופכים דם אחרים, תיכל היות כל מה שבעולם, אלא לא אמונה. אמונה אשר בשמה אפשר להלשין על המתנגדים, קראו לה מה שתהפצו— חלול האמונה היא ולא האמונה.

ואיזו הדרך יבור לו עמנו במקצוע זה במעשה?

הדרך הזו ישנה במציאות ומה, שמשמח את הלב מאד ונותן תקוה רבה לעתיד, הוא שדוקא הנוגעים בדבר ביותר. מפלגת „המזרחי״ — למצער זו שבגרמניה — כבר גלתה את דעתה, שתלך בה וכי שתי המפלגות המבדיעות בנידן זה האדוקים והחפשים, ייסדו לעצמן סדר של בתי ספר מיוחדים לרוחם בא״י. היינו האדוקים ייסדו לילדיהם בתי ספר משלהם וכן החפשים. הפתרון הזה הוא פשוט ומתאים כלו לרגש הצדק והסבלנית. ועלינו לציין ולהטעים, שהפתרון הזה הוא צודק יותר מאשר הפתרון שהורם על הנס בארצות אירפה. הפרדת הכנסיה הדתית מן הממשלה. כי הפתרון הזה מכיל בקרבו מומנט של עריצות, או דיקטטורה. הדתיים! שעד הנה היו לבעלי בתי הספר, יורחקו ובמקומם יבוא— אומרים — „הניטרלי, אבל אחרי שניטרלי אינו במציאות, אז בא כמובן, החפשי והוא כופה את תורתו כגינית על המחזיקים עד יום אתמול ברסן הממשלה.

על פי רגש הצדק — שרק הוא יכול להיות אמת המדה של היחס שבין מפלגה לחברתה — רק הפתרון הזה של יסוד שני מיני בתי ספר הוא הנכון. כל אב ואב היכולת בידו להכריע בלי שום כפיה מן הצד לאיזה בית ספר ימסר את בנו. שני מיני בתי הספר מתכלכלים על השבון הכלל בהתאם למספר המשפחות ההפצות ליהנות מהם. ופה כר נרחב לכל צד להראות את כחו ולחנך דור כפי רוחו והעתיד יוכיח, ידו של מי תהיה על העליונה. וזה החקוי של התהוות של אחד-העם.

מובן שלשני מיני בתי הספר יהיו הרבה ענינים משותפים, כמו בלי ספק שפת ההוראה שבשני המינים של בתי הספר תהיה רק השפה העברית והלמודים הכלליים ועוד.

זאת ועוד אחרת: הדברים הנאמרים בנוגע לבתי הספר מכוונים גם לכל החיים הדתיים. הדתיים יזהרו לבלי הכריח את החפשיים, שישמרו את המצוות המעשיות, כי ההכרח יכול להביא רק לידי מלחמה שלא לצורך. גם במקצוע זה רק החירות הגמורה היא היא שתוכל להועיל לכל דבר טוב שיצליח. אולי כדאי להביא פה משל אחד מן החיים, שבעיני ראיתיו. היה היה ציוני בלתי אדוק, שזה כבר הכיר בגודל ערכה של שמירת השבת וההגים העבריים ואשר השתדל להכנים לביתו שיסד את הרוח הנפלאה אל אותם החגים. ובהרצותו פעם בחוג של ציונים בני גילו בענין זה מצא הרבה מתנגדים לדעתו ובפרט באיש אחד, ציוני מגולי פולן, שהיה רציונליסט אמתי. לאחר זמן מה נסע אותו המתנגד ארצה ישראל והיה למורה. בקבלו פעם חפשה שב לאירופה ויבקר בבית חברו, שהעריץ את השבת והימים הטובים, בדרך מקרה בליל ערב שבת, בזמן שהחן של שבת היה שפוך על כל הבית כלו. והנה מה שלא הועיל הוכוח, הועילו החיים עצמם. הצעיר — המורה — נתפעל כל כך מיפי השבת היהודית עד כי הביע את דעתו שבשובו ארצה ישראל ינהיג את המנהג הזה גם בביתו.

כמדומני זוהי הדרך היחידה הנכונה המובילה לידי נצחון דעות. לו היו כופים על המורה הצעיר לשמור את השבת, כי אז היו מעוררים בו רק רגשות שנאה והתנגדות מכפנים ולכל היותר — אם היו מנצחים אותו בכפיה — לידי צביעות. ואין דבר רע ומזיק בעולם מצביעות, כי היא הורסת וסותרת מה שהרעיון בכחו הפנימי בונה. הצביעות מביאה אולי תועלת ממשית לצבוע העושה ולצבוע המעשה, אבל הרעיון עצמו ינחל תבוסה נוראה. אמנם טבע האדם נוטה לזה, לנחול נצחון קל ע״י הכנעת המתנגד, אבל הבא בשם הרעיון ולשמו יבוז לנצחון הקל הזה, כי לעולם לא יביא לידי נצחון הרעיון.

אמת הדבר, שמי שמתבונן לרעש החיים ההיצוניים אפשר שיוכח, כי כל דאלים גבר כי דוקא הכח החיצוני, התקיפות מושלת ממשלה בלי מצרים. ולא רק בחיים של ההמונים, אלא גם בחיי הפרט. והשטחיים שבנו — ואלה הנם הרב בכל העולם — יורונו, שזוהי הדרך האחת המביאה לידי נצחון. והדתיים שבשטחיים כמו הסוציאליים שבדם ישתדלו להנהיג „דיקטטורה״ עד כמה שיעלה בידה, אבל לא לעולם חוסן, רק החירות הגמורה של כל איש ואיש, הזכות לסדר לו את חייו כרוחו והחירות של אישים בעלי דעה אחת להתאגד לשם סדור החיים כרוחם ומלחמת הדעות החפשית בין הכנופיות השונות הן הן שיועילו לנו לבנות בנין לאומי חזק ואיתן.— ואולי ראוי להעיר בסוף עוד הערה אחת. יש רבים החושבים באמת שמטבע בעלי האמונה להיות בלתי סבלנים בנוגע לאמונת זולתם, והיה זמן שהחפשים שבנו החזיקו בדעה זו כבאמת שאין להרהר אחריה. אבל הדעה הזאת שטחית היא ואין לה על מה לסמוך. בזמננו שמפלגות ממפלגות שונות צצות ומתפתחות, רואים אנו, שמדת התקיפות משותפה היא לכל המפלגות. ולהיפך ראינו, שהמפלגות, שלכאורה הרימו על הנס את חירות הדבור והכתב ועוד, מחזיקים במדה מרובה בכלל הזה רק עד כמה שהוא מביא להם תועלת וכאשר יש רק ביכלתם משתיקים הם את קולות מתנגדיהם.

מדת הסבלנות מצויה אמנם כעת בלב יהודי סגולה, אבל מפני שהיא רק היא מאפשרת לאגודות-אנשים להיות זו בצד זו, מן ההכרח הוא, שתהיה לכלל השולט בכל החיים עד כמה שרק אפשר. אין אנו יודעים מתי יהיה הכלל הזה לאמת-המדה של החיים, אבל היינו שאנו עומדים לחרשם בארצנו, נזקקים לו מאוד מאוד.

וגלוי דעת „המזרחי״ באשכנז מראה שלא הנם הננו עם הרוח, שלא חנם שפכנו את דמנו כמים לשם קדשי אומתנו, שצרותנו שסבלנו בין הגויים למען תורתנו, לא עברו עלינו בלי תועלת, כי הלא הורונו את תורת הסבלנות, שהיא תורת החיים. וסימן טוב הוא לרוח דתנו, לרוח-הלאום שלנו, כי דוקא מפלגת הדתיים הרימה על נס את חוק השויון והחירות.

ד״ר חיים טרטקובר.

משדה הכלכלה.

ערך הכסף.

עד ימי המלחמה היה המארק האשכנזי שוה רביעית מלבד יותר מן הפראנק הצרפתי, כלומר פראנק היה שוה רק 80 פניגים, הכתר האוסטריי גם הוא היה שוה קצת יותר מן הפראנק. והיום נותנים שלשה מארקים בעד פראנק אחד, כי המרק אינו שוה יותר משלשים פרוטות צרפתיות, בעוד שהכתר שוה רק 8 או 9 פרוטות. אבל לא רק המרק המנוצח נפל פלאים, כי גם הפראנק הנוצח לא החזיק מעמד. בשווייץ אין נותנים בעד יותר מן 61 פרוטות. זאת היא מפלה, שלא נחלו מעות צרפתיות אפילו בשעת תבוסת הצרפתים ושבירת גאונם בשנת 1871. רק הליטרא האנגלות והדולר האמריקני עודם „אל פייט״ לפי ערך, עליהם לא עברה הכוס. אני אומר לפי ערך, כי באמת גם הדולר הפסיד חצי ערכו, שהרי רוב הסחורות מחירן עתה באמריקה כפלים מאשר לפני המלחמה.

לירידת ערך הכסף יש שתי סבות, שהן מצדן תולדות המלחמה: הקורס נופל כשמרבים להדפיס שטרי כסף יותר מאשר יכולה המדינה להחליף בזהב או בשוה כסף. גם נופל ערך הכסף כשמכניסה הארץ סחורה הרבה מן החוץ וממעטה להוציא. ולהפך עולה הערך כשממעטה הארץ להכנים סחורה ומרבה להוציא. הוצאת סחורה מעשרה את המדינה והכנסת סחורה מנצלה ומדלדלה אותה. ברוסיה למשל ראינו, שבכל שנה בימי האסיף עלה שער הרובל, כי הוציאו מן הארץ תבואה הרבה וסוחרי חוץ לארץ קנו שטרי רוסיה לשלם בערה.

אשכנז, אוסטריה ובנותיה וצרפת נסחפו במבול של שטרי כסף, לאשכנז ולאוסטריה לא הובאה כל סחורה במשך ימי המלחמה ועתה, כאשר חדל המצור, מובאות שמה סחורות בשפע רב ועצום, מתוך רבעתנות של מיליוני בני-אדם וממילא יורד שער השטרות מיום ליום, כי שטרי-כספן מתגלגלים בחוץ לארץ לרוב כחול הים כעלים ביער אחרי הקיץ ואין קופץ עליהם וצרפת גם היא מכניסה המון חמרים לבנות הרבותיה ומוציאה שטרותיה בשפע גם לסחורה וגם למאות אלף פועלים זרים העובדים שם וגם שער כספה יורד ויורד, אם גם לא כאלה של ארצות המרכז. גם אבד הון צרפת ברוסיה, הפושטה רגליה למלוים.

אך כל האומר, שהצרה הזאת מצטמצמה באותן הארצות לבד, אינו אלא טועה, זאת היא צרה כללית של כל העולם. כי המצב הכלכלי בזמן הזה הוא כשלשלת גדולה, המחברה את כל הארצות, טבעות אחדות ניפלות ארצה וכל חברותיהן נמשכות אחריהן. הנה למשל צרפת נמשכה אחרי רוסיה כמו שראינו. וגם אנגליה לא נקתה, סוחרי אנגליה תובעים מאוסטריה תשע מיליוני ליטרות שטרלינג מלפני המלחמה. אז היה הסכום הזה שוה למאתים מיליון כתר. ועתה עולה החוב למיליארדים לפי נוסח אוסטריה. רע ומר גורל אוסטריה, ודאי! אבל גם אנגליה אויבתה אינה שמחה בזה, שהחוב עלה לסכום נורא עד שאין ביד הלוה לפרוע.

אך למקל תוה יש עוד קצה אחד. ישנן סחורות, שתיכל צרפת לקנותן באנגליה וגם באשכנז. כמובן היו

הצרפתים רוצים להוציא כספם לאנגליה בעלת בריתם ולא לאשכנז אויבתם. אבל מה יעשו העלובים? הפראנק באשכנז הוא חשוב גדול, שוה שלשה מרקים, אבל באנגליה הוא עומד כעני בפתח ואין פונה אליו ובעלי־כרחם הם קונים באשכנז. והאנגלים כועסים. ובכן ברור הדבר, כי משבר הכסף אינו דומה לאבדה, שהאובד עצב והמוצאה שמח, אלא כאן הכל עצבים. לפיכך כל מי שיש לו מושג מהלכות כלכלה מבקש עצה, לגאול את העולם. ועצה טובה דמה מר ו י ו י א נ י למצוא, זה שהיה ראש הממשלה בצרפת בפרוץ המלחמה. הוא מציע לקבוע מין מוניטין שוה לכל העולם ושמו נ ו מ י ס. אלף נומים יהיו מוחלפים באלף פראנק של זהב, בת"ת מארק של זהב. במאתים דולרים של זהב, בת' רובלים של זהב ובמ' ליש. ויס"ר כל השיטה הזאת יהיו אותם הכ"ה מיליארדים של זהב, שאשכנז מחויבת לשלם לנוצחיה. וויואני הרצה את עצתו המחוכמה לפני הפרלמנט ושר עליה שיר השירים וזקני העם הקשיבו. נדו בראשם ובסוף שחקו שחוק גדול. כי ידעו, כי כל מכמני הזהב ומכרי עפרות זהב שבכל העולם אינם מוציאים זהב רב כ"כ, שיספיק אפילו לשלם את הרבית מן הסך הנ"ל. העצה היא איפא נבערה, והמשקיף על המצב מנקודת השקפת החשבון הפשוט תחשכנה עיניו ויקונן איכה. הנהמה האחת היא, כי מעמידים על החזקה: כשם שטעו חכמי המדינה והפיננץ בתחלת המלחמה ובשעה"ה וכל השבונותידם ותקוותיהם נהפכה, כך יטעו עכשו גם ביאושם ובאבדן עצתם. עזרה תבא בהיסח הדעת מצד שלא קוינו.

ג. ברג (בעד העם).

סקירה בעתונים.

על עשר הקושיות, שהקשו חכמי פולן את ממשלות הברית מעיר ד"ר נאטליב ב„יודישע פאלק": „יש רק להתפלא על הכח הרב, שיש לחכמים האלה ולעתונים. אך על עשר הקושיות שהקשו יש להוסיף עוד אחת, שלא תהיה ערוכה אל ממשלות הברית, כי־אם אל דעת הקהל הפולנית, אל המקשים עצמם: הרי אתם מאמינים כל כך בכחכם ובהשפעתכם ובטוחים אתם, כי כל השומע קולכם יסכים לכם וישנה דעתו. אם־כן מדוע החשיתם כאשר דרשנו מכם מאה פעמים להרים קולכם? כאשר אך נגלה מלאך המשחית על האדמה הפולנית בלבוב ובקיעליץ, קראה אליכם דעת הקהל היהודית השכם וקיוא, כי רק להכמי פולן ולעתונות בכללה יש עוד מטה עוז לעצור בעד המלאך המשחית, שלא ינגוף יותר במחנה היהודים. הסברנו לממשלה ולכל הכמי פולן מה רבה תהיה הפעולה לטובה אם רק יהדלו העתונים הפולנים לקטרג על היהודים וקראו בחזקה אל העם המזוין והבלתי מזוין שלא להרשיע. רק דברים כאלה נאמרים בלבב שלם היו יכולים לעצור בעד הרעה להבא. אמרנו: אם באמת אתם רוצים להציל הלול השם הפולני, אז עשו כאנשים שתוכם כברם, לא יועילו לכם התך והמרמה, העלילות, הדכות הבדויות והכהשות דברים, שנעשו לעיני השמש ושאפשר לכל אדם לגלות את האמת. הלא מוטב למנוע מראש שפיכת דמים. אלמלי היו הרוצחים שומעים דעת הקהל המבוטאה ע"י כל העתונים בשם כל חכמי פולן, לא היו באים אח"כ למעשה פינסק, מינסק, ווילנא, לידא, ליפובקא וכו' ולא היו קוברים חיים נערות יהודיות וממילא לא היו ממיטים הרפה על העם הפולני לעיני המלאכות האמריקנית. ועליכם להשיב מענה על השאלה האחת עשרה הזאת, שהרי בשם הצדק אתם מדברים ועליכם להיות הראשונים במעשה צדק".

*

הצרפתים כבשו, כידוע את ארץ הגליל הצפונית, ארץ צידונים, כדי לחברה עם סוריה שלהם. האנגלים כבר פנו את כל סוריה לצרפתים, אבל הצרפתים ממאנים לפנות את הגליל. על זה נתפרסם מאמר ראשי ב„טיימס" האנגלי, הטוען בתוך דבריו: שתי שאלות עדיין לא נפתרו: קביעת הגבולות בין פלשתינה ובין סוריה וקביעת היחס בין אנגליה וצרפת בסוריה, אין בזה קושי כ"כ גדול, שאי אפשר להתגבר עליו ברצון טוב. השאלה הראשונה, הגבול הצפוני של א"י, גם בימי קדם לא נפתרה כראוי. בתנ"ך נקבע הגבול „מדן ועד באר שבע", אבל בימי התנ"ך לא היו הצפון והדרום מחוברים היטב, כי מעבר הירדן באו תמיד אויבים אל עמק יזרעאל והפרידו בין השבטים. כפי המצב היום ברור הדבר, כי לא יוכל הירדן להיות גבול מזרח, אלא על א"י להתפשט גם בעבר הירדן, ובצפון צריכה הארץ לכל הגליל וחלק מנהר ליטאני. כדי לקיים את הבטחת התנ"ך, מדן ועד באר שבע, צריכה א"י לא רק גבול בטוח מאויב בעבר הירדן, כי־אם גם נגיעה בנהר ליטאני לצורך ההתפתחות הכלכלית בגליל. עלינו לעשות את פלשתינה לא למדינה לוחמת, כי־אם למדינה מוכשרה לחיים עצומים וחפשים, לפיכך עלינו להסב את הגבולים לא רק למקום שהגיעו גבולות התנ"ך, אלא גם למקומות שלא הגיעו, עלינו לרפא את הקלקולים הקדמונים".

*

אך גם סופר צרפתי קם לנו, לתבוע מאת ממשלת צרפת להחזיר ליהודים את הגליל הצפונית. הוא הסופר מ. דע קע, הכותב בעתון צרפתי המיוחד לשאלות סוריה הצרפתית „ל'אזי פראנכעס": „חובת הפוליטיקה הצרפתית במזרח הקרוב היא לעמוד בהסכם עם הציונים. צרפת הרשמית אינה מראה חבה יתירה לציונות, שהרי היא תובעה את צפון הגליל ע"פ הבטחה משנת 1916. אבל מי זה יאמין, שההבטחה ההיא קודש היא ואין להללה. האמת היא, ששלחה צרפת בזה את ידיה על ארץ, שהיתה תמיד שייכת לפלשתינה. קטנה היא הא"ץ ההיא, אך גדול ערכה לא"י. היהודים יהיו צריכים להביא כח מים מנהר ליטאני, להפכו לכח אלקטרי, לא יוכלו לותר על זה, בעוד שצרפת אינה צריכה לחבל ארץ זה. קשה להבין, למה תכביד צרפת כל כך לעם היהודי להנות לה חבה? האין חכמי צרפת רואים, כי חבת העם היהודי נחוצה לצרפתים? אין כדאי להפסיד אותה החבה בשביל כברת ארץ קטנה, שאינה ש"ה כלום לצרפת".

ב„רובוטניק" הסוציאלי התאונן ראש האזרחים הלודזי מר רזעבסקי על עושי הפגרום בלודז, הנוקמים ביהודים כולם לפי שסוציאלי יהודי אחד הכה בקצפו בין סוציאלים אחרים את השוטרים. הוא מספר עובדה: „לפני 10 שנים עשו הקוזאקים מטבח בגולים פולנים בסביר, לפי שאיזה גנב פולני הכה קוזאק אחד. ועכשו נהפכו אותם המוכים למכים ועושים לאחרים כל מה שעשו הקוזאקים להם בסביר. בעיני ראיתי, מספר רזעבסקי, בחוצות לודז אחד מן הגולים הפולנים המוכים ההם, שסבב בלודז והסית את ההמון הפולני להכות את היהודים, לפי שראה יהודי אחר, ששלח ידו בשוטרים".

פיליטון קטן.

נענועים.

הכמי פולן שאלו לכבוד חג הסוכות עשר קושיות. זה מובן: לנו יש ארבע קושיות למסח ולפי שמסורה בידנו, שלעתיד לבא יחוגו הגוים את הג הסוכות, צריכים להכין קושיות גם לסוכות. אך מפני היוקר והפסד הוואלוטא נותנים היום 10 במקום 4. מה שתמיה בדבר הוא, שהתירוץ של ארבע הקושיות הרי הוא עברים היינו והכמי פולן בעצמם טוענים עבדים היינו; אם־כן מה יענו אותם?

*

מה זה יתפלאו על הרעב אשר בארץ? לפנים בלעו שבע פרות דלות ורעות את שבע הפרות הטובות והבריאות והיה בשביל זה רעב שבע שנים, והיום בלעו שבע מדינות דלות ורעות את שבע המדינות הטובות והבריאות ואיך לא תהיינה שבע שני רעב?

*

הזוק מצא פעם בתחלת ההורף, שאין לו עצים להסיק תנורו ובהרות אפו אמר: אני אראה לכם מה אעשה: לא אצנוף את מצנפת החורף ולא יהיה הורף ועשו לי כל מה שתחפצו. ובשנה הזאת בראות חכמי המדינה, שאין די פחם להסיק ודי גז למאור — מיד מצאו עצה: הניחו את־סדר השעות של קיץ גם להורף וממילא לא יהיה חורף.

*

אני חושב: אפשר שצדק אותו החכם וטולסטוי שמו, שקנא בנו על חוסר מדינה, ומשום זה אין אנו גוזלים ולא נגזלים, לא מסיגי גבול ולא מוסגי גבול. אך עתה כשמעי, שהפייטן האיטלי הגדול ד'אנונציה נעשה גבור ונכנס בעובי הקורה להרוס את אוסטריה ועתה לכד מדעת עצמו את פיומה — הנני מתקנא כבר בלאום בעל מדינה וגבורים, שאלמלי היתה לנו מדינה והיל צבא, היו כל רבבות פייטנינו מחקים מעשי חברם האיטלי והיינו מרויחים בשתים: א) היינו מעמידים היל צבא של רבבות גבורים וב) היינו פטורים מכל כך משוררים ומבחרים ועורכים, כי בעוונותינו הרבים כל בחור שזה אתמול למד את מלאכת הכתיבה, נעשה מבחר, פייטן או עורך עתון הדש ומאבד ממון אחרים.

*

שוטרים התנפלו בכמה ערים על כמה בתי־תפלה בלילי סליחות ותפשו את המתפללים וכלאום על התאספם לאספות אסורות, כמובן גדולה הצעקה במחננו. היתכן? גם התפלה אסורה לנו? ואני מדמה לי בסתר: מ' חש"ד קוב"ה דעביד דינא בלא דינא? אפשר שצדקו אותם השוטרים הזריזים. האם בשביל שאחרים שופכים נהרות דם נקי, חובלים באחרים, גוזלים, גונבים מענים נשי אחרים, מרטשים ילדים, מחריבים ערים ומחללים כל קודש — צריכים א נ ו ל ב ק ש סליחה או אולי אותם האחרים צריכים לבקש סליחה מאלקים וממנו.

*

כמה גדולים דברי הכמים: אסור להתגרות עם מי שהשעה משחקת לו. הגנראל האמריקני דשדווין גלוה אל הציר היהודי מורגנטאו, ללכת א"צה פולן ולחקור ולדרוש על לחץ היהודים. היא היה עד־ראיה לזבח ולשוד, שהיה במינסק וסכנה מרובה היתה בו לעם הפולני; נגד עד הי אי אפשר להכחיש. מה עשה השטן? עלה על לב הגנראל הישר לרוץ גם לאוקראינה, לחקור גם שם מה שנעשה ליהודים ובדרך נרצח העד החי. כמעמסה של אבן כבדה נגולה מעל לב הפטריוטים הנוראים בארץ הזאת. במינסק לא היה איפא כלום, להד"ם ובאסטא!

המחטט.

מכתבים.

קראקא. קריתנו המיוחסת, שהיו הקדמונים ממליצים עליה „ברכא דכולא בה", נעשתה באמת כרך גדול, נבנתה מהורבנה של לבוב, ווין וכרכים אחרים. עד המלחמה היתה עיר שקטה ונוהה כעיר גנים, שלא היו אורחים מפריעים שנתה הנעימה כל ימות השנה, מלבד בל"ג־בעומר, שנהרו הנה כל מרי הנפש התמימים, למסור פתקא למצבת הרמ"א ואחרי חג השבועות היו כל עשירי עמנו והגבירות השאננות, פרות הבשן, מבקרים את עירנו, להועץ את הפרופסורים הפולנים הטובים, לאיזה מרחץ יסעו השנה. ככלות התקופה הזאת היתה קראקא שבה למנוחתה עד ל"ג בעומר הבא. לא היה בה אף איש שואף להון ולא נמצא בה אף מיליונר אחד. עתה נעשתה קראקא שניה לווארשא בסחרה ובמערבה, מכל קצוי גליציה ופולן נוהרים הנה להביא סחורה, כמו בימים שהיתה קראקא עיר חפשית, שארית מדינת פולן. ביחוד פרץ פה מסחר סחורות הארג אטון איטליה המובאות דרך ווין. גם לווארשא ולליטא מוליכים סחורה מכאן. כל תא, כל רפת וכל חדר בדיוטה התחתונה נעשו מחסונים לגלומי צמר וצ"נ. עזבו מלמדים את סדוריהם והנונים את משקליהם ומשורותיהם ונעשו מודדים באמה. אין לך יום, שלא יציצו בו סוהרים חדשים. ומנוהך הוא להביט איך סוחרים גדולים נודעים לשם ולתהלה מערי המדינה עומדים פה לפני איזה בטלן, כמו שעמדו לפנים לפני פירמה גדולה בברין. ואצל המין הזה מפריחים גם ענפי המסחר האחרים כולם וממון כל המדינה נצבר כאן כמו לפנים בצור או ברומא. ישנן כמה וכמה פירמות, שאם השתכרו ביום

אחד ג׳ אלפי כתר. הן מתרעמות וכועסות, בידען שהסוהרים האחרים משתכרים עד עשרת אלפי כתר ליום. במלונות אי אפשר למצוא מקום ללון ובמחסור הזה משתמשים הולכי בטל ומשכירים בדירותיהם משכב בעד 30 כתר ללילה אחד ורבים צוברים הון מעסק זה, כי ישתכרו ת״ק כתר בכל לילה. יש משכירים חדר ונוטלים כמה מאות כתר להודש שכירות, פי עשרים מאשר הם משלמים. דירה אין למצוא פה, כי יושבי העיר התרבו בכפלים ובתים חדשים לא נבנו. אבל הכסף יענה את הכל. דירה ממוצעת בעלת שלושה חדרים ומטבח נשכרת ביותר מעשרים אלף כתר לשנה. ובכל זאת אין בונה בית, כי לפי שכר עבודת הפועלים ומחיר החומר אין כל השבון לבנות בתים. — פרק חדש במסחר העיר הוא החלפנות. ישנם פה אלפי יהודים חסרי עסק הולכי בטל, שאינם מוכשרים להוציא התול מן התנור, ישנעשו „שלחנים" או סוחרי וואלוטים. ואין צריך לזה הרבה, אלא מתקבצים בכל יום בקצה רחוב באזיע־ציאלא ובמטעה הסמוכה של דיטל אלפי יהודים, העומדים צפופים כל היום ומונים שטרי כסף לעיני כל עובר מהלפים רובלים במארקים ומרקים בלירות, שטרות בזהב וזהב בפראנק.ב וכן הלאה ויש משתכרים מזה אלפי כתר בכל יום. ומושכים עליהם קנאת השכנים כמובן. אבל אין זו דאגתם ובאזני שמעתי כ:ופיה של שלישים פולנים, שעברו דרך האספה התדירה הלזו ואחד שאל: מה האספה הזאת תחת כפת הרקיע? היודעה הפוליציה מזה? ואחד ענה: פר מוכרים היהודים את הרפובליקה שלנו בבצע כסף. והשלישי נענה: אם מעלימה הפוליציה עיניה, אז נעשה דין לעצמנו. ואין איש בכל הקהלה שיעיר אזני ההמון הנבער מדעת הזה, כי שמן המה יוצקים על מדורת המשטמה ומביאים את עצמם ואת כל עמנו בסכנה. מי יודע אם לא נימז אספות כאלו בחוצות קריה את הפגרומות האחרונים או עכ״פ עזרו לרעה. הלואי שאכזב!

בע״ב.

מכתב מבוקובינה.

טשרנוביץ. כנסת ישראל בארצנו הקטנה, שזכתה בימי אוסטריה לעמוד בראש התנועה הלאומית והציונית ולהיות למופת לארצות אחרות, עומדת ביתרונה זה גם תחת מלכות רומניה ולא ותרה ממנו כמלא נימא. המועצה הלאומית, שנוסדה עם בטול מלכות אוסטריה, עודנה קיימת ופועלת בכל תקפה ועל פיה יצאו ועל פיה יבאו לא יהודי בוקובינה לבד, אלא כמעט כל יהודי רומניה, ויכנבירנים ובסארביה. וקצת היא משמשה כמורה דרך גם ללאומים אחרים המשועבדים לרומניה, רותנים, אשכנזים, מדיארים. הנה עובדות אחדות.

כאשר נכנס היל רומניה לבוקובינה ושר־צבאו תפש בשלטון הארץ, קרא אליו את ראשי כל העמים והבטיח להם הרי זהב ובלבד שיחתמו על גלוי־דעת, כי הם בוחרים בממשלת רומניה ברצון וגוה להם שתספח בוקובינה בממלכת רומניה. והנה המלך והמלכה באים הלום הוצים אנו כן פצר בהם שר־הצבא, לשמחם בבשורה, כי כל העמים שמחים במלכות רומניה. האשכנזים והפולנים הסכימו מיד, אך ראשי היהודים ענו בעוז: בהבטחות רומניה עשו היהודים נסיונות רעים ומרים ואי־אפשר לנו להאמין בשום הבטחה של שר רומניה. אך אם באמת ובתמים רוצים אתם למשול פה בצדק ובמישור ולא תרבאו עמיב אחרים בחוזק־יד, הסכימו לזכיות אזרחיות שלנו, בלי כל הגבלה ותנאי ולזכות לאומנו ולשלטון עצמנו בכל צרכי העם הפנימיים, תנו לנו קוריה לעצמנו בשעת בחירות, כדי שלא יבלע עמנו ברוב של עמים אחרים ועל כל הזכיות האלו תערובנה לנו ממשלות האנטנט מראש, אז נחתום על גלוי־דעת כחפצכם. אך שר־הצבא לא עשה כן והיהודים לא התמו וכן עשו גם הרותנים והמלך ושריו לא רוו נחת מארצם החדשה. אז אמרו: הבה נראה דבר מי יקום, ביד חזקה נמלוך עליכם והתחילה שלשלת שלמה של גזירות קשות ולחץ. וראשי המועצה הלאומית לא החשו ורבו ריב עמם באומץ־לב ולא שבו ריקם. קולם המורם תמיד בעוז הכרת עצמם של היהודים, עושה פעולתו.

הנה יסדו פה בית־דין גדול לכל בוקובינה, הדת שעד כה היתה ארצנו זקוקה לביה״ד הגדול אשר בלבוב ותחת לקחת שופטים זקנים מבתי הדין הקיימים בארץ ולעשותם לשופטי ביה״ד הגדול, הביא הנציב שופטים זרים מרומניה והקימם לשופטים ראשיים בארץ. ראשי המועצה היהודית קראו תגר על עלבון השופטים היהודים, שלהם שייכות משרות בביה״ד הגדול. אך להקים שופטים יהודים בביה״ד הגדול, למדרגה כזאת של צדק וסבלנות לא הגיעה עדיין ממשלת רומניה, ורק בכדי שלא יפסידו השופטים הזקנים, הרים את מעלתם וגם את משכורתם.

בשקידה רבה מתאמצה הממשלה לרמן את בוקובינה, לתת לה צורה רומנית ובכל זאת לא העיזה פנים לשלוח יד בפקידים יהודים, לעשותם פתאום מחוסרי פרנסה, כמו שנהוג בגליציה. ובתי־הספר היהודיים לא רק שלא ננעלו ושלא נהפכו לב״ס רומניים, אלא שנעשו לב״ס עברים במלא מובן המלה. הלשון העברית היא לשון הלמוד בהם והיא נעשה פה שפה טבעית לכל בני הנעורים הזנורן מעולם לא תפש פה מקום עד כדי לנסות להנהיגו בבי״ס או להוציא בו עתון של מפלגה, וזה למרות הועידה הטשרנוביצית ההיסטורית. גם גמנזיום אחד נמסר לנו מאת הממשלה לעשותו לגמנזיום עברי, עברי ממש. כי נוח לה לממשלה, שיעשו היהודים את השפה העברית ללשונם ובלבד שיסירו את הלשון האשכנזית מתוכם, שהיתה שלטת בימי אוסטריה בכל בה״ס היהודיים ובעתונים היהודים ובקהלה ובמשא ומתן ובזה הזקו את האלמנט הגרמני ועשוהו לשליט במדינה, אע״פ שהיה מתי מעט. לא יאומן כי יסופר לאיזו מדרגה עלתה הלשון העברית פה. בעד הוראת שעה אחת נוטל מורה עברי 50 כתר. המירה מרויח יותר משבעת אלפים כתר לחודש. יש אומרים, שזה סימן הפרחה ושגשוג, אך לפי דעתי אדרבה, וזהו סימן, שרק יהודי סגולה צריכים מורה עברי, כי צורך כללי אי־אפשר שיעלה כ״כ במהירו. בזמן שהיה למוד התורה הכרח כללי לכל העם, הלא אנו זוכרים היטב, נטל מלמד ת״ה ובעל מדות טובות ונמים מאת תלמיד עשיר 50 כתר בכל „זמן" ולמדו לא שעה אחת, אלא כל „הזמן", כלומר הצי שנה (12 שעה ביום) בחמשים כתר. השכר הגבוה של הלמוד העבדי תמוה ביותר לפי שבכלל אין כאן יוקר כלל, צרכי אוכל נפש המה בזול לפי הערך, רק מיני תרושת הם ביוקר.

מצב היהודים ברומניה בכלל טוב הוא לפי מצבם בכל הארצות הסמוכות. שרי רומניה פקחים הם ואינם רוצים להסית את העם ביהודים ולגולל עליהם כל אשמה כל תקלה, כדי שיקום העם להכותם ולבוז רכושם. המה רוצים להפוך את היהודים לידידים ולהראות את עמי המערב, כי הרומנים המה עם תרבותי יותר מכל עמי המזרח ואפשר לסמוך עליהם בשלטון ובקרדיט, כי בצדק יכון כסא. ברומניה לא היה פגרום ושוד, גם בויקוט אין שם. היהודים שולחים ידיהם בכל משא ומתן ומצליחים בשעה ששרי הרומנים עוסקים בפוליטיקה וכולם טרודים בהכנעת המדיארים והאשכנזים והאוקראינים אשר בארצותם החדשות.

רק זכיות שוות אין עוד ליהודי רומניה. כבר שתי פעמים הכריזה הממשלה, שיבאו היהודים, שעבדו בצבא ושנולדו המה ואבותיהם ברומניה וינלו דעתם, כי רוצים המה להיות אזרחי רומניה ואז יזכו בזכות אזרחים. אך היהודים באחת. הננו בולנו אזרחי רומניה ואין בנו יוצאים מן הכלל, הלכך אי אפשנו בזכיות על תנאי ובזכיות על מנת, אלא דורשים אנו, שישיבו לנו זכיותינו בלי כל תנאי ובלי ראיה ועדים ובלי גלוי־דעת. ושום יהודי לא הלך עוד למסור גלוי־דעת ולהביא ראיה, כי הוא בדאי לזכיות. היהודים טוענים: אם רוצה הממשלה להוציא מן הכלל את מי שהוא, הרי עליה להביא ראיה, כי בוגד או מזיק הוא ואין לצבור גדול להביא ראיה, כי כנים הם. ותחת זאת שלחו יהודי רומניה תביעותיהם אל ועידת השלום בפאריז. הם תובעים גם זכיות לאומיות. והממשלה, כידוע, סרבה אף לחתום על תנאיי זכיות המעוטים.

אך בבוקובינה לא נועזה הממשלה לקפח זכיות היהודים ולא רק שלא הפסידתם זכיות אזרחים, אלא נתנה להם גם זכיות לאומיות. ליהודי בוקובינה יש כמובן גם זכות בחירה למועצת המדינה הכללית בבוקרשט. אך בס״ר הבחירות התחכמו שרי המדינה בתחבולות מחוכמות, שלא יעלו בגורל היהודים ושאר העמים במדינות החדשות צירים הרבה לפי מספר נפשותם. גזרו למשל, שאין זכות הבחירה אלא למי שיודע רומנית וכדומה, תחבולות לקוחות מסדרי הבחירות באונגרים. מיד פרסמה מועצת היהודים, שלא ישתתפו בבחירות כלל ומנה ראו וכן עשו גם יהודי ויכנבירנים וגם האוקראינים וממילא בטלה כל המזמה ואפשר שתערוך הממשלה סדר בחירה חדש.

רק ביהודי גליציה ואונגרים היושבים פה מימי המלחמה רעה עיני הממשלה וגזרה לגרשם. אך בהשתדלות המועצה היהודית נמסר בידה גורל הפליטים ולא גורשו.

מ. פ״ש.

מכתב אל העורך – מירושלים.

אדוני וידידי! בטוחני, שעוד יעלה זכרוני לפניך. הרי נער הייתי עם נערי „המצפה" לפני י״נ — י״ד שנה. עוד תזכור ודאי, אדוני, את רב מכתבי ומאמרי, שהייתי שולח אליך מדי שבוע בשבוע בתקוה שכולם יראו אור — וכלם, כמובן, נפסלו... וכמותי — מאות בחורים, כל אותם בחורי בתי המדרש שלנו, שהתחילו אז מציצים בעינים מערפלות ההיצה, אל העולם הקטן, שהתחיל אז להתהוה בגליציה.

הימים הגדולים ההם היו ימי התחיש והזריעה לתנועת התחיה בגליציה.

יבוא יום — „היום ההוא" הולך וקרב — וגזכה לקצור את אשר זרענו מתוך התלהבות ורטט־לבבית ודמעות־נשים וכליון־לבב של בחורי ביהמ״ד צנועים...

ויתכן אולי לומר, שכמובן ידוע – בהרבה מובנים — כבר זכינו לקציר. בספרות העברית החדשה — בין בזו שבארץ ישראל ובין בזו שבחו״ל — תמצא אדוני, שמות רבים מאותם הבחורים, שהיו משגרים לפני 15 שנה את ראשית פרי עטם אליך, אדוני לזר והנה הם עומדים כיום בראש קרית־ספרנו ומשוררים ומספרים ומבקרים. ויזכר נא אותו מאמר נאה של הסופר א. קבק בדבר הצפריריים של הספרות הגליצית — ועכשו אפשר לומר בלבב גלוי: נעימה גליצית־עברית עוברת עתה בכל הספרות העברית החדשה כחוט־משי. ואת החוט הזה רקמו לתוכה אותם הבחורים, שהיו קוראים מתוך רעדה במלות העבריות, ושמתוך רעדה שלחו אז אליך, אדוני את שיריהם הראשונים, את ספוריהם הראשונים ואת מאמריהם הראשונים — ובודאי באותיות נאות מאירות עינים...

ונעימה זו מהי? —

בחורי־גליציה, סופרי גליציה — וצריך פעם לומר את הדבר בלי פחד — הכניסו מאורות צנועים אל תוך ספרותנו. הם הכניסו אפילו שפה חדשה — במובנים רבים: ליה ורעננות יחד עם הד הגלוה למלים: הד דורות — והכניסו לספרות העברית מעט מ„יסודא־דנקבא", ואת הרכות ואת הסנטימנטליות. יתכן היה לומר, שבחורי גליציה אלה, שהתחילו „מושבים־בשבט־סופר", עמדו עדיין אצל המקורות העברים. הם לא היו לא פולנים ולא רותנים (ולא ידעו את שפותיהם ותרבותם, כאשר יודעים בחורי רוסיה רוסית) הם היו ילדים עברים על אדמת גלות... זו אולי ל„מליצה" תהשב. אבל כל היודע את הרחוב היהודי בגליציה יודה באמתות הדברים: אנחנו חונכנו בחיים יהודיים בלי השפעה מן החוץ, והספר העברי היה היחיד, שהמציא לנו את המזון־הרוחני — ומברכת המקורות הבאנו אה״כ ברכה לספרות העברית.

זהו כל עצמו של אותו הבר סופרים אשר מבוטשאטש ומסטניסלב ומלבוב ומקראקא ומסטרי — ומיתר העיירות, ההולכות וכלות שם מיום ליום: זוהי תוצאה של הנוף־דורות מיוחד, של סביבת חיים מיוחדת — של סביבת חיים, שהיתה מרווה בחסידות, בדבקות באמונת־קדושים וטהורים אשר מטשורטקוב ומצנז גם יחד...

„את אשר זיעו דורות — קוצרים הדורות" — אימר בירנסון בספור אחד משלו, שבו הוא מתאר את אותי

נורבני אדוק, שהיה מהלך על צהיהי הסלעים בארצו הורע — „אולי יקלט נרגיר אחד מני אלף...״ גם על צחיהי־הטרשים שבגליציה שלנו זרעו בלא יודעים אבותינו לבושי־השטריימלים והבכשות של משי, ואותה הדאבה עם אנהות השבתות השלוות — כלום אלה גרעינים הם שלא נקלטו?...

קראו נא רק דפים אחדים בספורי ש"י. עגנון, • זה הגליצי שבגליצים, ותמצאו שם גם את האנחה שצורפה וגם את האטלס והמשי, כשהוא עוטה בשלותו את כל אשר יצר עטו העברי, ועיינו נא באותם הגוילים הקטנים שכתב לנו ר׳ בנימין, ראשון לגליצים החדשים, ותראו אם אין זה אה־ת מאשר נכתב מעבר לגבולין, ואף אשר ברש, זה הרוסי שבגליצים. לשון אחרת לו וטון אחר לו ושירה לו, אשר רוך בה וצלילי־שירה בה, שהם הדשים, שהם בנוסה אחר, שיש בהם משהו אחר — ובמשהו זה אותה ה„גליציות׳ ועליה תפארתנו...

ואולם לא ל ר ש י מ ת סופרים אני מתכוון בזה, אך אין ספק, שבתוך „סימפוניה׳ ספרותית זו שלנו, הקטנה, יהא קולנו אחד מן הקולות ההרמוניים ביותר — ובקול זה ומתוך ק ו ל זה תתעלה הנעימה השקטה והמצורפה — זו הנעימה הגליצית המיוחדת...

זהו בספרות — ו ב ח י י ם?

ראשית, ב ח י י א ר ץ - י ש ר א ל. וכאן אפשר לענות בקצור: הזוכר אתה, אדוני העורך, את אותה ההסתדרות של בחורי בית־המדרש „השחר״, שאני, ההתום-מטה, הייתי אחד ממיסדיה (ואני אז נער בן י״ז שנים) ?— בהורים אלה — מהם עתה אכרים עובדי אדמה, מהם פועלים, מהם פקידים ומהם — כן, מהם. אנשי־צבא מתנדבים בגדוד העברי בארץ־ישראל, החונה על גבול הארץ, בנהל־מצרים...

זהו בקצור.

וכל העובר עתה בארץ ממטולה ועד קסטיניה יפגע בבחורי גליציה, ובכל מקצועות העבודה יפגשם: במחרשה בשדות, בבתי־הספר בתור מורים, במשרדים הציוניים, ועל עמודי העתונים ובין גוילי־הספרות — וגם נושאי רובים ואקדחים בתור „שומרים׳ — וגם בבתי־הקברות בתור הללי־מלחמה והללי־רעב והללי־גבורה והללי קרבנות, כידוע...

ושמות יש מהם, מאותם החללים, הנשאים על השפתים כשמות קדושים. — ומעשה בד׳ בהורים בפתח־תקוה (בחורים „אוסטרים״ נקראו הם בימי התורקים), שמסרו עצמם על קירוש השם, ומסרו את נפשם במקום אחיהם הרוסים לממשלת התוגר — ונפלו חללים ברעב וביסורים בבתי־האסורים... ובחורי גליציה הפזורים באמריקה ובשאר הגליות אני רואה את כולם — את כל אלה שיצאו מכתלי בתי המדרש ונהיו לאנשי „ביזנס״ באמריקה ול„ג׳נטלמנים׳ — כשהם כואבים שם ב„איסט-אנד׳ שבניו־יורק, בשהם מתגעגעים ואינם מוצאים מנוה לרוחם. הם לא נטמעו. הם במהים לאויר עברי, ואת לבוב יחליפו רק בירושלים. והראשונים מהם באו כבר הנה לבושים בגדי־צבא אפורים ושכבו בהפידות ההגנה על הרי שכם ובשרב שדות-יריחו — כונתי: למתנדבים לגדודים העברים באמריקה. עשרות בהורים מגליציה נמצאים ביניהם, ואולי גם מאות ואני רואה את כולם ע ו ל י ם בגדודים אחרים — בגדודי עבודה במושבות ובחוות העבריות, שתוסדנה.

אין ספק: הללו יהיו הראשונים לעליה. כל אלה שנתפחמו בבתי החרשת שבניו־יורק, כל אלה שלמדו להסתפק במועט והסכימו לותר על ה„לנד אוף לייף׳. הם יבואו ולא יתיגעו, הם יבואו וימשיכו את חיי העירה היהודית כאן על אדמת־ישראל, — ומהיי העירה היהודית והחיים ההדשים שבארץ-ישראל תצא סינטזת-חיים גדולה זו הסינטזה המקווה, שתהא משמשת יסוד להיים ההדשים בארץ ההדשה. העיירה היהודית הקטנה בהעתקה להוה עבדית, למושבה עברית — זו צריכה להיות מגמת-העבודה לעתיד, ואז נתקרב אל התכלית המקווה: יצירת מושבים יהודיים-עברים עם אופי יהודי-עברי. — וביצירה זו, אין לפקפק, תטול גם גליציה חלק בחלק — וגם בעתיד הקרוב. בזה אין עוד ספק.

זכירני: תינוק הייתי בבית אבותי ושמעתי מספרים על אנשי העירה פריסטיק (זו עירה נדחת היא, שבודאי גם בגליציה עצמה רבים שלא שמעו עוד שמעה), שהם מתפארים במסורה, כי מן המקום ההוא נמשך באדמה גיד לארץ־ישראל... ולי ברור כהיום, כי מכל עירה ועירה שבגליציה ימשך בקרוב גיד לארץ־ישראל...

כן, ימי אורות לנו... ימי-תקוה... ימי התחדשות... ואילם התוצאות — לאלה הגלויות פתרונים...

בכבוד רב, שלך דב מלר־קמחי.

השבוע.

מן הגיהנם האונגרית. בפקידת ממשלות המערב התחיל צבא רומניה לצאת מאונגרים ותחתיו בא צבא אנגלי, שישגיח על הצבא האונגרי ולא יתן לחלוץ יותר אנשים לצבא. ראש הממשלה פרידריך קרא לראשי היהודים, לשמוע דרישותיהם. הם דרשו לתפוש בתחלה את כל המרצחים, ששפכו דם נקי והדיחו את העם למעשי לסטים, להשיב את פקידי היהודים איש איש על כנו, לבטל את המיניסטריום לתעמולה העוסק רק בהשחתת העם. הכהן הגדול הקתולי טשרניך ביחד עם ד״ר ווילהלם וואושוני (מי שהיה מיניסטר למשפטים) משתדלים בדבר עם היהודים. בעצתם תוקבע במיניסטריום לדתות מחלקה מיוחדה לעניני היהודים.

הנגזלים. גדולי העם הפולני, כהנים גדולים, ראשי אוניברסיטאות, ראשי אזרחים ועורכי עתונים חתמו על כתב־תלונה, שנערך אל ממשלות המערב. החושב עשר גזלות, שנגזלו הפולנים ע״י ממשלות הברית (דנציג, שתוף הויסלה, שאלת העם בשלזיה ועוד) ובראש כולן עומדת תעילה בדבר זכיות היהודים, שאגודת העמים תשגיח על קיום הזכיות וליהודים תהיה זכות לאומית (?). הכתב צועק חמס: למה עשו כן? הרי פגרומות לא היו בפולין כל עיקר, רק בלבוב נהרגו 34 יהודים באשמתם הם, כי נלחמו בחיל הפילנים בנשק וירו עליו בעד החלונות. על דם אלפי פולנים, שנשפך, לא השגיחו הממשלות, רק דם 34 יהודים הכריע לקפח זכות המדינה הפולנית, שיתערבו זרים בעניניה הפנימיים. כך כותבים אחרי שקימיסיות מאמריקה ומאנגליה חקרו ודרשו אחרי האמת ביחס ליהודים בארץ הזאת ואין האנשים המכובדים הנ״ל חוששים כלל לחתום על דבר כזה, „דמחזי כשקרא״...

זנגוויל החולק, עם הבטחת בלפור בדבר פלשתינה שב זנגוויל מדרכו אל הסתדרות הציונים. אך אינו יכול להתאפק מהיות חולק על המנהיגים גם בתוך המפלגה. הוא טוען עתה, כי ההנהגה הציונית מסתפקה במועט ואינה רוצה כלל מדינה יהודית גמורה בלתי תלויה. גם היא רוצה לצמצם את עלית הגולים ותסתפק במאת אלף יהודים בא״י ובלבד שידברו עברית. זנגוויל רוצה במליוני יהודים בא״י ובקרוב ולא בעתיד רחוק וא״י תהיה חפשית ובלתי תלויה. זנגוויל הפיטן רואה בדמיונו רק את הראוי ולא את האפשר לפי שעה והוא קורא למנהיגים הציונים, שיעזבו מקומם אם אינם מוכשרים לתפקידם. כאלו ידע שהוא ישנה דעת ועידת השלום.

היד החזקה בא״י. אוסישקין בעל הרצון הכביר והיד החזקה עלה לא״י, לעמוד שם בראש ועד הצירים, הממונה על הישוב החדש בא״י. הוא התנה עם ההנהגה בלנדון, שלא יצטרך להמתין בכל מעשה לפקודה מאת הועד הפועל, אלא יעשה מדעת עצמו כאשר ימצא לנכון. שלשה דברים הוא אומר לתקן שם: לקנות אדמה בכל־אופן אפילו ע״י יחידים ולא להמתין עד שיצברו בקרן הקימת הון של מיליארדים, שא״כ נאחר המועד; לעשות את ירושלם למרכז הארץ ולעיר יהודית גמורה, לרכוש שם כל מה שאפשר ולעשות את שפ״ע שלטת ולדחות גם יהודית וגם אנגלית. בשלושת הדברים האלה לא ידע אוסישקין כל פשר.

פרק חדש. בתקופת הפגרומות התחיל פרק חדש, פרק רוסיה הדרומית, אשר תחת שלטון דיניקין ואין הפרק הזה נופל במאומה מתקופת אוקראינה. בכל עיר ועיר, שחיל דיניקין בא שמה, תופשים יהודים במה שיעלה בידם ומעידים בהם, כי בולשיוויקים הם ודנים אותם למיתה. רכוש היהודים בכל עיר ועיר נבוז ונשחת, בכרוזים הנדבקים על קירות הבתים, בכל מקומות הצבור ובעתונים קוראים הרשעים להנקם ביהודים ולערוך בהם זבח. ביקאתרינוסלב העיר הגדולה הרסו כל בתי היהודים בארבעה רחובות עד היסוד, מאות נשים נאנסו, יהודים הרבה נרצחו. בעיר הגדולה חרקוב אין הפגרום פוסק, בכל יום מתנפלים על היהודים, בוזזים רכושם ומאנסים נשיהם. כן עושים גם בגדיהן, באבדייב, בוואלי ועוד בערים רבות. במיגלניקיב רצחו אופיצירים רוסים 15 נוסעים יהודים במסה״ב וכן במקומות אחרים. על מרכבות מסה״ב נדבקו כרוזים: הרגו את היהודים, הצילו את המדינה! ובהגיע המסע אל כל תחנה הורגים החיילים הגבורים את היהודים. במיזאיר־לוביץ עשו החיילים פגרום, התריבו ביהכ״נ ובתים יהודיים אחרים וחללו את ספרי התורה. גם בחצי האי קרים היו פגרומות. ולרוצחים באלה מספיקות ממשלות המערב נשק וכל צרכי מלחמה! היהודים נמלטים מעיר לעיר ואין להם עוד מקום לנוס. חייהם ורכושם בכל רחבי רוסיה הפקר הם.

רומניה הגדולה. כשם שפולין נעשתה יורשת רוסיה בדבר הקבוץ היהודי הגדול, העולה למיליונים, כן נעשתה רומניה החדשה יורשת אוסטריה־הונגר. מספר יושבי רומניה הגדולה בכלל הוא כשש עשרה מיליון נפש ובתוכם יהודים יותר ממיליון ומחצה, או עשרה אחוזים ממאה. באוסטריה והונגר יחד לא היה מספר כזה,

„יושבי הארץ״. הועדה לעריכת החוקים היסודיים בסיים הפולני החליטה בדבר זכיות האזרחים בפולין וקבעה שלשה סעיפים: 1) הרפובליקה הפולנית מבטיחה לכל יושביה, בלי הבדל גזע, לאום, לשון ודת, מחסה לחייהם וחרותם. כולם רשאים למלא בצבור וביחידות את חוקי דתם ומנהגיהם, אם רק אינם סותרים את הנמוס. 2) בני חוץ לארץ יהנו מזכות חרותם ממחסה המשפטים ושאר הזכיות הכלולים בברית העמים. 3) לכל אזרח פולני יש כל זכיות האזרחים, המובטחים בחוקים היסודיים האלה. הציר היהודי גרינבוים שאל את המרצה גלומבינסקי: היש ללמוד מזה, כי בפולין יהיו שלשה מיני בני אדם: אזרחים, יושבי הארץ וזרים, כלומר שיהיה מין בני אדם, שאינם בני חוץ הארץ ובכל זאת לא יהיו אזרחים? המרצה וחבריו הצטדקו, כי כן צריך להיות ויהודים שאינם עוד אזרחים יוכלו להתקבל בתוך האזרחים ע״פ הכללים העתידים להקבע והחוק נתקבל בנוסח המרצה וכל הצעות גרינבוים, שהתאונן כי מכינים ליהודים מצב רומניה, נדחו.

מארץ ישראל. בא לווארשא מר הובנא מירושלם, לקחת שמה את בני ביתו. הוא מספר, כי אין סבה לדאוג על יחס האנגלים ליהודים. הפקידים האנגלים אינם נוטים לא לערבים ולא ליהודים. אין מרגישים בא״י פוליטיקה אנטי־יהודית, אע״פ שנאסר לזמר שיר יהודי לאומי, כי גם השיר הלאומי הערבי נאסר. כתבים ובקשות עבריים מתקבלים בכל בתי הפקודות. בתי־הדין הגם בולם בידי היהודים. בירושלם יש לשכה מיוחדת המתווכה בין הממשלה האנגלית ובין היהודים. בראש הלשכה עומד יהודי. לכל בתי הפקודות מתקבלים יהודים, אם רק יודעים הם מעט אנגלית. תנועת הבניה רבה בארץ, בונים מסלות־ברזל, גשרים ודרכים ובכולם עובדים יהודים.

מיסד הבארון הירש. זה כמה שמענו צעקת המורים בבתי־הספר של מוסד הבארון הירש, כי משלמים להם עתה שכר כמו בימי השלום, שכר שאינו מספיק אף לפת חרבה. עתה הודע עוד יותר מצב בה״ס, כי אפוטרופסי המוסד בווין (מה למוסד בפולין להיות מנוהל בווין?) גזרו, כי כל בי״ס, שאין לו דירה ואין הקהלה נותנה מאור והסקה, סגר יסגר והמורים לא יקבלו יותר מן הרגיל עד כה. ע״פ התנאים האלה יסגרו ממילא רוב בה״ס. טעם הגזירה הוא, כי השקיעו האפטרופסים את ממונו של מוסד הבארון בשטרי הלואת המלחמה, שאינם נושאים פירות כלל ואין להם ממה להחזיק בה״ס. להפסד כזה עקב המלחמה לא פללו יהודי גליציה, קרן של מיליונים ירדה לטמיון מפני קלות דעת מבלכליה, הורים לעם היהודי הגליצי, כמו שמעולם לא שמשו בתי־הספר ההם למלא חסרון אמתי של יהודי גליציה, אלא צורך התבוללות של הנבאים בווין. עוד ההפסד הזה היה חסר לנו. „בתר עניא אזלא עניותא״.

מקרוב ומרחוק

בישראל. בעיר לוגדנבורג במורב סמוך לווין הכו המשכים את היהודים ואת האשכנזים, נפלו חללים ונפצעים. — ביער סמוך לגלינא בגליציה נהרגו שני יהודים צעירים וממונם נבוז. — בשבוע שעבר תפשו שוטרים בווארשא את דסטודנט למשפטים ברווזא לכלאו על לא דבר, בדרך דקוהו ואמרו שהוא הרג את עצמו — בעיר טרוסטיאניצא בפודוליה היה זבח הרש ביהודים, הליסטים הרגו ביהודים לקול צלצול פעמוני מקדשם. כפי השמועה נהרגו כארבע מאות א ש. — נציב אנגליה בירושלם קים את ועד הקהלה שם כבא־כח היהודים לכל דבר. — מהוסיה הדרומית של דיניקין באות פאריזה שמועות מחרידות ע"ד מטבחות, ששרי צבאותיו עורכים ביהודים. הם מעמידים שופטים ועדים להעיד במאות יהודים, כי הם בולשיוויקים והורגים אותם. כך עשו כבר בשלושים ע"ר, לנקום בהם על הריגת הצאר. — במוסקוא החל משפט הקטינור וויפער, שהיה מנהל משפט בייליס בשם הצאר, להמית חיפה על ישראל. — הקלוב היהודי בסיים הפולני קבל הודעה מאת המניסטריום למלחמה, כי החיל דניאל קוואק, שהלשין בפינסק על ההברה הציונית בבית העם ועל פי עדותו נהרגו 34 אנשים נקיים, הנבל ההוא נתפש ונכלא, כי גם בצבא הכירו רשעתו. — בפאריז הקהילה הלינא לזכיות בני־אדם אספה רבה, לקרוא תגר על רומניה הנפתה מאת אנטישמיים למנוע השגחת אגודת העמים על זכיות המעוטים בארצה. — השלטון האנגלי בא"י אסר לזמר את השיר הלאומי העברי בחוצות ובגנים, שלא להכעים את הערבים. — ביום ג' של חול המועד תהיינה בכל ערי פולן אספות מחאה נגד הפגרומות וקבוץ כסף לעזרת שדודים. — בדמשק יש להאליאנס בית לנערות; התנועה העברית הגיעה גם שמה והילדות הולבות בערב לקורסים ללמוד עברית. עתה הוציאה מנהלת ביה"ס איסור על שפ"ע: כל ילדה, שתלמד או הדבר עברית, ענש תענש. — בביאליסטוק התאוננה מועצת הקה"לה, כי 132 יהודים מן החרדים הלשינו על הנהגת הקהלה לפני השלטון דפולני. המועצה החליטה לנדות את המלשינים. — למינסק ישבו 75 שבוים יהודים, שהגלו הפולנים לקראקא כאשר כבשו את העיר. — בקרוב תוסד בווארשא אגודת סוחרים יהודים מכל פולן, להביא יחד סחורות ממקורן. — בווארשא מיסדים יהורים אוניברסיטה לנשים יהודים מהמון העם, ללמדן דעת, לשעשען וליעצן. — שונאי ישראל בהמבורג מפרסמים בקרב ההמון על לת־דת גסה, לעורר פגרום. — מפני המהומות באוקראינה ובאונגרים נמלטים משם יהודים הרבה לערי גליציה. — הגניראל דשדווין הי.

בעמים. באנגליה פרצה שביתת כל פועלי מסלות הברזל. אין ספק, כי מרידה פוליטית היא זאת, לעשות מהפכה במדינה. — נודע, שכל העמים הנלחמים בבולשיוויקים רוצים לעשות שלום עמהם, אלא שממשלות המערב אינן נותנות רשות לזה. — בכל אונגרים הצפונית, שכבשו המשכים מתרבה התלונה בתוך הסלובקים והרותנים על הלוחצים המשכים ושואפים הם לפרוק עולם מעל שכמם. — — באזיה הקטנה גדול הקצף בתוך התושבים הטורקים נגד היונים והאיטלים, שבאו לזכותם בשלטון אירפי. המה מקבצים חילות גדולים להכרית את הלוחצים. — כל הקומיסיות של ממשלות המערב בארצות אירפה התיכונה תועדנה בקרוב להחליט, בטול חובת תעודת המסע מארץ אל ארץ. — דערבים בתימן לקחו בשבי מלאכות אנגלית, שבאה לברך את הרשע אימאם יאהיה בשם מלך אנגליה. אפשר שזה יהיה תואנה לאנגליה לכבוש את ארץ הרשעה המדכאה את היהודים. — האדם הזקן בכל העולם נמצא בקושטא, איש טורקי ושמו זורא, הוא בן 144 שנה ועודנו עובד בתור שכיר יום ביחד עם בניו ובני בניו בבית הרושת של נשק. — בצרפת נתעורר עתה משפט דרייפוס שני נגד קאיה, מי שהיה פעם ראש המניסטריום, שונאיו, תקיפי הממשלה של עכשו זיפו כתבי שוא ושכרו עדי שקר, להעיד עליו, כי שת ידו עם אשכנז בימי המלחמה ורצה להפיך את כדרי המדינה ולהפר הברית עם אנגליה ואיטליה, כל אנשי הצדק בצרפת וכל הסוציאליים רבים ריב הנאשם, כי הכירו צדקתו. — ממשלות הברית שלחו שוב הזהרה לאשכנז, להוציא חילה מקורלאנד ואם לאו יחדלו לשלח לאשכנז את צרכיה במזון ובחומר גס ובכסף. — במדינת פולן שולט כעס עצור ותלונה מפני היוקר העצום ומחוסר עבודה והמלחמה ההולכה ונמשכה. ביום פתיחת הסיים היה פחד התקוממות גדול כ"כ עד שהכניסו נשק־מכונות אל הסיים ושמירה מעולה. — הגניראל האמריקני דשדווין, חבר הקומיסיה של מורגנטאו, נסע מווארשא לקיוב באוטומוביל, להקור על דבר הפגרומות ובדרך נרצח. -- ממשלת פולן מלאה ידי הקונסול הפולני בניו-ירק לקבל כסף מאנשים הרוצים לתמוך ידי קרוביהם בפולן ולהמהות אותו ע"י קופת החסכון הפולנית. באופן זה הכסף בטוח ושכר הממשלה בזול. — ממשלת פולן קבעה מרכז-דיביזות, להמציא לסוחרים כל מיני כסף חוץ לארץ ולהכריע בכל סחורה אם דרושה היא בארץ או לא. כל מי שרוצה להביא סחורה מן החוץ עליו לפנות למרכז הזה. — פטרבורג, עיר ממלכת הצאר הגדול והנורא, שהיו בה לפני המלחמה יותר משתי מיליוני נפש, היא עתה שממה כמדבר. יושבים בה פחות מת' אלף זקנים וזקנות דלים ומתים אחד אחד ברעב ובחוסר כל. — הממשלה אסרה את המסחר בשטרי מרקים פולניים. — הממשלה מכינה קץ המלחמה במזרח וע"כ לא הפיקו הסוציאליים וממס, להפנין נגד הסיים ולדרוש בטול. — מועצת ארץ טירול, שהיתה תמיד אחת מן הארצות האשכנזיות של של מלכות אוסטריה, החליטה להקרע מאוסטריה ההפשית בי יושבי הארץ דם קלריקלים. — באוסטריה החליטה הממשלה להחרים את רוב הונם של המיליונרים הגדולים לקופת המדינה.

רמת המצפה.

ה. בשן.

הסוכה הנופלת.

בית הקיץ הקטן שלי עמד בדד בפאת היער והאילנות נוצצו בימי נסיסתו של הקיץ בגווניהם המיוחדים לתקופה ההיא: אדום, כחול וצהוב, הפצתי מאד לחוגג גם את הג הסוכות בנוף היפה הזה, לזכור את סוכות אבותינו, שהוקמו בשדה ובגן ולא בחצרות סרוחות. אך סוכה מנין? לכאורה תמוה הדבר, שהיתה לי דאגת סוכה בשדה על יד היער, שכל החומר הדרוש לסוכה מצוי שם לרוב. אבל יש לזה טעם השוב, שהיה תלוי בסביבתי. סביבתי זו היתה עדר תרנגולים, עדר אווים, עזים אחדות ובהמות דקות אחרות, שאיני רוצה לפרש בשמן, ושהיו גאון תפארתו של שכני מימיני, הרוסי י א נ ק ה, והאוזים זכו להביט בגאוה על שכני משמאל, הליטאי פ ר ש י ץ, כמו אל בעלם ואדונם. בזה פרטתי כבר את כל יושבי חלדי דקטן במעון הקיץ והלא הזכרתי כבר גם את שני שכני החביבים. נוטר היער הרוסי יאנקה והחוטב העצים הליטאי פרשיץ. מקום לסוכתי הקטנה בודאי לא היה חסר, החומר לבנין ג"כ די והותר, סולמות, תבות, נסרים ישנים, דלתות, כלונסאות, והיער הסמוך היה מוכן ומזומן לתת לו מרוב ענפיו בכל כמות, שהייתי רוצה, ובכל־זאת היתה שאלת הסוכה דאגה קשה, אביקט נוה, שהיה צפוי לאבוד באשמת הסוביקט הרע.

הסוביקט, או נכון יותר הסוביקטים, היו שני שכני, הרוסי מימיני והליטאי משמאלי. לפעמים היו שני הדלים האלה חיים יחד בשלום כשבת אחים יחד ואם היה הבקבוק מלא י"ש היו גם מחבקים ומנשקים זה את זה בהתלהבות ודמעות חמות של אהבה יוקדת הזילו על הזיהם. אך אם היה הבקבוק ריק, מיד נפלה תגרה ביניהם, למשל על־אדות האוזים הליטאים שנינפו מאת „הדברים האחרים" הרוסיים; מתוך ההגרה באו מהרה לידי מהלומות עד שמצאנו לנחוץ לנעול מהרה את הדלת [illegible] בכל אופן נוה היה לנו לראות את שני האדונים הנכבדים בהאבקם זה את זה מאשר לראותם כאהבה ובאחוה, כי ברגעים באלה של חדוה וגיל לא יכולתי להפטר מן הרגש, כי האהדות שביניהם תביאני לידי נזק, חוץ ממה שבקבוק הי"ש הפועל נפלאות ע"פ רוב נתמלא על השבוני... אך כאשר פרצה תגרה והגדיפים והגנופים נתחלפו ביניהם, אז היתה לי מנוחה באמצע.

עתה הביאתני שאלת הסוכה במבוכה. מי יקים לי את הסוכה? נוח היה לי שאקימנה בידי, „מצוה בו יותר מבשלוחו" והייתי פטור מקנאתם. אבל ידעתי את האנשים, כי בכל מעשי ותנועותי ראו רק הזדמנות להוציא מידי מעות ואם ראו אותי טורח באיזה דבר, מיד קפצו אלי והוציאו מידי בחזקה את עבודתי ועשוה באמרם: ידי איונים לא נוצרו לעבודות כאלו. ובפרט כשיראוני עוסק כל היום בבנין בזעת אפי והולך היערה להביא שוכות עצים, היו מדמים, כי ירדתי עמהם להייהם. עלי אפוא לשכור אחד מהם. אך את מי? האנשים מלאי קנאה זב"ז ואם אתן לאחד להשתכר עלול השני לשרוף עלי את ביתי באש. אפשר היה לשאול את השאלה הפוכה. מי יהרום את הסוכה, כי ברור היה שאם יקים אחד מהם את הסוכה, ימהר השני להרסה, אחרי מועצה ארוכה עם בני ביתי, באנו לידי הכרעה, להעסיק את שניהם בבנין הסוכה, הרוסי והליטאי יושיטו ידיהם זל"ז ויתעסקו בסוכתי בעבודה משותפת. עלי היה רק להערים ולהתחכם בדברי אליהם. התכוננתי אל השקלא וטריא הדפלומטיים, כאלו היה עלי להתיצב ולדבר עם נציב המדינה בענין צבורי השוב, שחיי כל העם תלויים בו. אחרי ישוב הדעת עמוק היה הדבור נכון על שפתי ואגש אל האדונים בערמה. בתהלה פניתי אל ימין: „גוספודי יאנקה", פתחתי בזהירות ובסבר פנים יפות: „הבניה והגזרה אינן מלאכתכם, גם אין די נסרים וכלונסאות לכם להציב סוכתי. ובכלל אין זאת עבודה בראית לגוספודין כמוכם, ההתואה והמדידה והתאמת כמה דברים, שאינם שייכים זה לזה. יטפל פרשיץ בעבודה גסה זו ויינע כל היום. ולעומת זה הלא אתם אדון היער והראוני את יכלתכם. הביאו לי שוכות עצים לסכך את הסוכה ושכרכם לא יקופח... הטוב הדבר? אם כן שריר וקים!"

אחר כן ערבתי את לבי במתינות אל המערכה השנית משמאלי: „אדוני פרשיץ, הלא אומן מובהק אתם, נזהר כמה שכתוב, הראוני נא את הכמתכם ותבונתכם לבנות לי סוכת ארעי מנסרים ורפנות מאשר תמצא ידכם. העבודה תקל לכם באשר כבר קבל עליו שכננו החביב הגוספודין יאנקה לסכך את הגג בסירים למעני ולמענכם. הלא אין זאת עבודה בשבילכם, לטפס ולעלות ולרדת על הסולם, כדי לסכך ואתם הלא - אומן גמור אתם ותעסקו בשלכם".

וכן היה. שניהם נזדונו יחד, האכון והגוספודין, שניהם נתנו ידיהם בעבודת הסוכה, האחד בנה והשני סכך כפי ברית השלום, שכרתי עמהם. כאשר נגמרה העבודה ושלמתי בעדה, היה עלי מלבד מתן המעות גם להגיש להם בקבוק כרסני מלא י"ש וכמעט פרצה השואה. שני הבנאים נפלו כדרכם איש על צוארי רעהו, שפכו דמעות רותחות וחנכו את סוכתי בחגיגת הג שלום גדול. אך לפי שלכל מעשי בני-אדם יש קץ ותכלה, הלכך גם המשקה החריף אשר בקבוק הכרסני הגיע אל קצו ואז הורה התגרה למקימה עד אשר נעו אמות הספים בסוכתי וצפויות היו למוט ולנפול בטרם התהלנו לאכול את הסעודה הראשונה. אך בפעם הזאת הצלחתי להכנס בעובי הקורה ולהפריד ביניהם בכח ידי, כי שניהם היו הלשים מאד מחמת שכרות והבאתי כל אחד אל חדרו. וסוכתי נצלה ונצבה. אך אל יתהלל חוגר כמפתח.

בליל ראשון של הג ישבתי אחרי הסעודה ועיינתי בספר, עונג יום טוב. לא ידעתי נפשי ופתאם רעש מסביב, כשואה אחרי אויר שקט. בתהלה לא שמתי לבי לכל הנעשה והתאמצתי להתעמק בקריאתי והנה אבן כבדה נופלת בעד האשנב. אחרי עברה בצד צדעי נתקלה בספרי וכזרת אחת היתה יכולה לנגוף את עיני האבן נפלה משמאלי כלוית קול צעקה פראית שמעתי קול האדון פרשיץ, כלב שבכלבים, נבל

שבנבלים, את כל שניך אפילה, את גלגלתך ארוצץ!... דם כלבים!".

פחד מות נפל עלי. יצאתי ההוצה ונגשתי במתינות אל שכני: „מה פשעי ומה חטאתי, אדוני פרשיץ, כי כה הרפתוני וסקלתוני?"

„הלילה לי, אדוני, הצטדק פרשיץ, אין לי דבר אליכם ומעולם לא עלה על לבי להרע לכם, לא עליכם יצאתי, כי אם לקראת יאנקה הכלב הנבל, דם כלבים"!

עתה ידעתי, שכל אחד לוחם עם חברו ואע"פ שאיני נוגע בדבר, האבנים והקללות - משני הצדדים נופלות עלי, לפי שבחרתי לי מקום ביניהם. אוי לרשע ואוי לשכנו!

והיכף התחיל הרעש מצד ימין אבן אחרי אבן וגזיר עץ אחרי גזיר עץ נתקלו בדופן השמאלית של הסוכה. יצאתי ההוצה ונגשתי אל שכני השני: „גוספודין יאנקה, מה עשיתי לכם רעה, כי אתם מחרפים וסוקלים אותי?"

„חלילה לי, הצטדק יאנקה, הן לא נגדכם יצאתי, כי אם נגד אויבי החזיר שבחזירים, בן הכלב ישלט בו השד!"

ומשני העברים עפו האבנים והצרורות על דפנות סוכתי ועל הסכך ובעוד רגע והנה דופן אחת נוטה ארצה והשניה נמשכה אחריה. אני נסיתי עוד לפיסם ולהוכיח להם צדקתי, שאין לי לסבול מכעסם המתפרץ שלא באשמתי. אך לפי ששניהם נשבעו, כי לא בי הם נלחמים ואין לי רשות להתערב בריבם, בעל כרחי הדלתי מעמלי להטיל שלום ועלי היה לראות מרחוק, שסוכתי נפלה והיתה לעי. לריק היו עמלי והוצאותי, אין לי סוכה וביום הראשון של חול המועד צררתי חפצינו והקדמנו לעשות קץ למנוחת קיצנו ונסנו העירה. אך מיסר טוב לקחתי מן המאורע: ארור האיש, שיש לו בית בין אחים ומכירים והוא מואס בו ויוצא השדה להיות גר בין זרים, בין אנשים גסים ומדמה, כי כן ירוח לי וישאף רוח... מי שבוחר בנדודים ישבע נדודים.

ר' ברוך דרשן והתנועה המשיחית.

מאת פ. ה. ווערטשטיין.

המקובל והפרשן והדרשן הגדול הגאון ר' ברכיה ברך שפירא [1]) היה שואף לארץ אבותינו הקדושה, געגועים היו לו עליה, לציון צמאה נפשו ולירושלים כמה בשרו. בסוף הקדמת ספרו זרע ברך הוא פורש כפיו השמימה, בוכה ומתחנן לאל לאמר: „ותזכני לעלות לירושלים עיר הנדחה, כי שם צוה את הברכה, ותשיב לנו לנחלה ולמנוחה". ובסוף הספר (חלק שני ומהדורא תניינא) מוסיף ומתפלל ושופך צקון לחשו לפני ארון כל: „ויזכני רגלי תעמודנה, בשערי ירושלים והר ציונה". „בפיו דבר ובידו מלא". וישם לדרך פעמיו בסוף ימיו, לחצית את אבניה של ארץ ישראל, לנשקן ולחונן את עפרה, ותעודד אותו התקוה הנעימה, כי הימים לא ימשכו עוד והיהודים יצאו כלם חוציץ, הם ונשיהם ובניהם מארצות הגולה והטמאה, וישובו לנויהם אל הארץ שרוח הקודש שורה עליה וישיבתה שקולה כנגד כל המצות וכל הדר בה שרוי בלא חטא ומובטח לו שהוא בן העולם הבא.

בסוף ימיו התהוללה התנועה השבתאית בעצם תקפה, שכמוה לא היתה לפניה ולאחריה בכל התנועות המשיחיות מימי בר כוכבא עד יעקב פראנק, שמת בשנת 1791. ואותה התנועה הגדולה, רבת אונים, שמשכה אחריה אבירים בכחה ובהבלי קסם שלה ותעל בהבה גדולי הדור, מאורי הגולה בטורקיה, איטליה, אשכנז, הולנד, אנגליה, פולין וארצות אחרות, משכה עליה את עיניו והוליכה שולל גם אותו. הוא, המקובל הנלהב, „שהובא לחדרי תורה של רבו" המפורסם לגדול במקצוע החכמה הנסתרה „איש אלהים בעל מגלה עמוקות" (כמו שאומר על עצמו בהקדמת זרע ברך חלק ראשון) ונכנס לפני ולפנים הקבלה של ספרי הזוהר והאר"י ותלמידו ר"ח ויטאל (כמוכח מרוח ספרו הנזכר המדבר מתוך גרונם) ודבריהם היו כלם בעיניו „אמת, שברוח הקודש נאמרו" (לשוני בהקדמתו שם), ראה בתמו במאורעות זמנו, במלחמות העמ"ם ובמצוקות עמנו ויסוריו הקשים והרבים בגזירות המיעלניצקי בשנות ת"ח — ת"ט ותט"ו — תט"ז, את הסימנים המרומזים (בזוהר וספרי קבלה אחרים) על חבלי משיח, על אתחלתא דגאולה בשנת ת"ח ועל קץ הפלאות בשנת תכ"ו ונדמו בעיניו כמו באמת עמד הגואל המקווה כבר מאחורי כותלי בית ישראל וכלום חסר לו אלא לתקוע בשופר גדול להרותו ולקבוץ גליותיו [2]).

ר' ברך דרשן ששהה זמן מרובה באמשטרדם לרגלי הדפסת ספרו זרע ברך (חלק שני ומהדורא תניינא) בשנת תכ"ב, בעיר שרבו בה כל כך המאמינים האדוקים בשבתי צבי עד כי בתי הדפוס שם לא יכלו להספיק די ספרים בעברית, ספרדית ופורטוגלית עם תפלות סליחות . ופזמונים ותקונים על מלכות המשיח · הקרובה להגלות ועל שערי הספרים נדפסו תמונות שבתי צבי ושנים עשר תלמידיו ו„אנשי המעמד" הנהיגו שם, כי הכהנים יהיו נושאים כפיהם בכל שבת בבטחונם, כי עוד מעט וישובו לאה"ק (גרץ דברי ימי ישראל חלק י' ע' 205 ושפ"ר בתרגום עברי ח"ח ע' 247), קבל השפעה כבירה מהם, מאותה הסביבה שלו וביהור מנטיתם השבתאית והזיתם המשיחית של חכמי העיר ורבניה, שעמד עמם חדשים רבים במחיצה אחת והם תמכוהו בהוצאות ספרו והשתדלו הרבה להפיצו בין נדיביה (כנראה מדבריו בהקדמת זרע ברך חלק שני תניינא). וכמו שהרבנים של שתי הקהלות, האשכנזית והספרדית באמשטרדם ומנהיגיהן וחכמיהן ובתוכם חוקר הטבע והפשי בדעות המלומד בלשונות, הרופא המהבר הנודע ר' בנימין מוספיא בעל מוסף הערוך וזכר רב והגאון המקובל המפורסם ר' משה זכות האב"ד בוינציאה (שרבני קראקא וגאוניה החליפו אתו מכתבים בעניני חכמת הקבלה כמ"ש במשנת חכמים סי' רכ"ח להג"מ משה חאגיז) ועוד רבנים גדולים בקהלות חשובות אחרות נטה לבם אחר משיח השקר ש"צ (ששפורט, קצור נובל צבי כ"ה ע"א), כן גם ר' ברך דרשן נתעה בשוא להאמין בו. וכשם שרבים משתי הקהלות הנזכרות ומקהלות רבות אחרות יקרות הערך, הלכו אז לארץ ישראל „להקבול פני המלך והנביא" (שם ע"ב) כר' ישעיה (בנו של ר' דוד הלוי בעל טורי זהב וחותנו של ר' משה מחבר ויקהל משה) ואחיו הורגו ר' אריה יהודה ליב (אבד"ק קראקא ובריסק ובעל שו"ת שאגת אריה וקול שחל ובנו של ר' שמואל צבי הירש אבד"ק פינטשוב, שנקרא ר' הירצקא, בנו של בעל הב"ח), שהיו שניהם נכדיו של ר' יואל סירקש אב"ד ור"מ בקראקא, הפוסק המפורסם מחבר הפרי חדש, שהלכו לקונסטנטינופול בשנת תכ"ו [3]) בפקודת בעל טורי זהב ובמלאכות יהדדה הלבובית, לתהות על קנקנו של ש"צ (ר"י ששפורט, ציצת נובל צבי ד"ף כ"א), כן גם ר' ברך דרשן הלך שמה בתוך אחד משלוחי פולן (יעב"ץ, תורת הקנאות ע' 16), לבחון את דרכו ולתבן את רוח של אתו המשיח ולראות אם אמת הדבר, כי הגואל המקווה בא [4]).

הוא נפטר שם בקונסטנטינאפול באותה שנה (שנת תכ"ו) ביום י"ט אלול בשנת החמשים ושבע לימי חייו, ארבעה ימים לאחר שש"צ ואשתו ומתי סודו אנשי מרמה בעשו בעמם והמירו דתם בדת המהמדית [5]). וקרובה ההשערה לודאי, כי ר' ברך דרשן שמת בקונסטנטינא, בעיר מושבו של ש"צ, בעת שמעריציו ומקדישיו ישם אנשי האמת, נקיי הדעת וברי השכל, כבר עמדו על מעשיו המגונים והמכוערים, כי גם לו היו כבר גלוים וידועים בימיו האחרונים תעתועיו ונבליו של אותו משתולל ומתהולל, מסית ומדיח, רודף קדים ורועה רוח, ושב ונחם על הרהוריו המשיחיים, שעלו על לבו. בהגיע השמועה לקראקא ממות ר' ברך דרשן, עשו עליו פה מספד מר וגדול וז"ל פנקס הח"ק ד' קצ"א ע"ב: „יזכור אלקי' את נשמת החסיד העניו אלוף בתורה הדרשן הגדול שהי' דורש טוב לעמו כמה שנים בכאן ק"ק קראקא מהר"ר ברכי' בירך בן מהר"ר יצחק אייזק ונסע מכאן לארץ הקדושה ונתבקש בישיבה של מעלה בק"ק קונסטנאפיל והספידו מספד מר וגדול בכאן היום יום ב' פ' בא כ"ה טבת תא"ו כ"ז לפ"ק תהא נפשו ונשמתו הקדושה צרורה בצרור החיים ויבא שלו' וינוח על משכבותיו ומיתתו תהא כפרה עלינו וינין ויליץ בעדינו ונזכה כולנו במהרה לבא אל ארצנו ולראות פני משיחנו אמן [6])". אחר כתבי הנ"ל באה השמועה רעה לכאן שנפטר הצדיק הנ"ל י"ט אלול חכ"ו".

---

[1]) ראה מאמרי עליו בהמצפה גליון כ"ד וגליון כ"ו.

[2]) „דבאלף שתיתאי לזמן ארבע מאות ותמניא שנין יהיו קיימין כל דיירי עפרין בקיומהון ודא דכתיב בשנת היובל הז"א"ת (בשנת ת"ח) תשובון איש אל אחוזתו" (זוהר בראשית ד' קל"ט). בשנת ת"ה התחיל ש"צ לאמר על עצמו, כי הוא הגואל המשיח ושנת תכ"ו נקבעה מבעלי ההזיה, מחשבי קצים לקץ הימין, לשנת הגאולה המקווה (גרץ ח"י ע' 188 ושפ"ר ח"ח ע' 231).

[3]) הליפות ושונות היו ערי מושבו של ש"צ, בראשונה דר בעיר מולדתו איזמיר (סמירנה באזית הקטנה) ואח"כ (בשנת תי"א) בקונסטנטינא ושאלוניקי ובקארה ובשנת תכ"ג בירושלים וקדושת העיר מייעה לו שהמונים נהרו אליו מכל תפוצות ישראל ממעריציו ומקדישיו, שנהגו בו כבוד מלך משיח וחסרוהו מעט מאלהים. ושב לאיזמיר בתחלת שנת תכ"ה ולקונסטנטינא בשנת תכ"ו.

[4]) אמו של הג"מ אריה יהודה ליב היתה במות עליו אביו (ר' שמואל צבי הירץ) בימי נעוריו אשתו של בעל טורי זהב לעת זקנתו של זה האחרון. כי שלש נשים היו לבעל ט"ז, שתי נשיו הראשונות היו בנות בעל הב"ח ואשתו השלישית היתה אמו של בעל שו"ת שאגת אריה וקול שחל, שהיה בן בנו של בעל הב"ח ונתגדל בבית אביו חורגו בעל ט"ז ולמד תורה מפיו בישיבתו (דעמביצר, בלילת יופי ח"א א"נ דף ונ"ט ע"א.)

[5]) ש"צ ואשתו ובני סייעתו המירו דתם ביום ט"ו אלול שנת תכ"ו וכן נראה ממה שכתב הוא ביום כ"ד אלול בשנה זו לאחיו אליהו צבי: ד"ך אני לוודי ורודי לי יום ט' לחדושי (והוא ביד אלול) יום ט' להמרתו (יעב"ץ, תורת הקנאות דף י' ע"ב).

[6]) מדברים האלה: „ונזכה כולנו במהרה לבא אל ארצנו ולראות פני משיחנו" נראה, כי בקראקא לא ידעו אז מהמרת דתו של ש"צ והאמינו עדיין במשיחותו. כיוצא בזה אנחנו רואים כי גם בהמבורג לא ידעו עוד דבר בעת ההיא מהעלולים ותועבותיו של ש"צ ועשרים וארבעה מטובי העיר אמשטרדם ובתוכם רבנים וראשי ישיבות והרופא המלומד המפורסם ר' בנימין מוספיא כתבו ביום כ"ד אלול תכ"ו למלכם ש"צ (שבוע ימים אחר המרת דתו) וחלו פניו שיקרבם לעבודתו והם קבלו עול מלכות המשיח (ששפורט, ציצת נובל צבי דף כ"ה ע"ב, ורבים הלכו בזמן ההוא לארץ ישראל „להקביל פני המלך הנביא" (שם).

עיון בספרים חדשים.

יש שאין לו לאדם מה להגיד והוא רוצה להגיד בכל אופן, כי דוחקים אותו לזה מן החוץ, אז נעשים הדברים לא דברי הגיון ותבונה, אלא פטומי מלים. זה משפט בולשן וספרו החדש, שיצא לאור בחפזון ובבהלה בהוצאת לעוויט בווינא *). אלמלי היה בא בתורתו, תורת בטול הפוליטיקה הלאומית בגולה, לפני שנים אחדות, אפשי שדיו שומעים לו. אבל מכיון שכבר נסינו את כל הנסיונות האפשריים, מכיון שאנחנו יודעים, ששיטת ההתבוללות במה שנוגע לפוליטיקה יהודית, הביאה אותנו עד משבר, מכיון שאנו יודעים כל זאת, אי אפשר לנו לשוב אל השיטה הנאלהה הזאת וכל מי שרוצה לפתות את הבריות להטותן אליה, הרי הוא מעין מסית ומדיח לאומי, שסוקלים אותו. ומה גם באותו האופן, שעושה זאת צולשאן. בכדי לחזק את שיטתו הרופפת הוא משתמש באמצעים מורעלים, מחליש את ראיותיו של אחד העם וכובר בנוגע לסגולות הרוחניות שלנו (ברוחו של ר' יהודה הלוי) שעל יסוד הסגולות האלו יש לנו באמת אמביציות רוחניות ופוליטיות מיוחדות.

בנוגע לבובר הוא מברר מתוך נקודת השקפת המדע הגזעי, כי שקר התורה, כי כל עם יש לו בירושה תכונות נפשיות השייכות רק לו לבדו. אפשר אמנם שיפתח עם את תכונותיו ע"פ נחלת אבות ומסודות כלפי צד מיוחד. אבל לפי דעת צולשאן סכנה היא להאמין בכח מיוחד (דתי), שאינו נמצא בעמים אחרים, כל זה בנוגע לציונות הרוחנית.

ואולם טענותיו בנוגע לפוליטיקה הלאומית הן, כי תזיק לנו הפוליטיקה הזאת, טענת המתבוללים מני אז. מובן

*) Revision des jüdischen Nationalismus von Dr. Ignatz Zollschan, 1919. R. Löwit Verlag Wien und Berlin. Preis 12 K. gb. 16 K.

שלא נשוב נלך לקאנוסא גם בבחינה זו. הדרך הזאת הוא דרך רכי הלב ורפי הידים, הנבהלים מפני מחשבות לבם ולא דרכנו, דרך דור תחיה, שלמד כבר מעט עוז וקנה לו אידיאל, שלא למד הכל ע״פ התועלת או ההפסד החמרי הרגעי. טענתו השניה היא, כי לאום נוכל היות רק בארץ ישראל, אבל בגולה אין לנו תביעות לאומיות, כי חסרות לנו התכונות העיקריות, שהן תנאים יסודיים ללאום: ארץ, לשון חרבות אחת. לפי זה אין לנו להסתדר בגולה כלאום, אלא כעם. ואולם כיצד עלינו להתנהג בענין קולטורה לאומית, שצולשאן מודה בה? איך יהוסו לחנוך וכדומה? הבה נראה דבריו:

„כל חנוך מודרני, הנוסד על יסודות התכונה, צריך לעורר את כחות הנפש, בכדי לעשות את הקטנים לבני אדם שלמים וכל זה תלוי לא מעט במקור, איך שתהיה צורת הקהלה להבא, יהיה אופן החנוך רק אז משובח, אם גם אצלנו יקשרו בהכשרה ובנטיה של הילד. החזקת מוסריות רחבה וגבוהה תהיה תלויה בזה אם כבר בראשית ימי החנוך ישימו לב לשיטות מתאימות לחומר בני האדם. הלכך ממשלה, שאינה שונאה שנאה מוחלטת את היהודים, מוכרחת לקבוע את חומר הלמודים רק ע״פ הצעת ראשי היהודים וזה אפשר גם בלי הסתדרות לאומית מיוחדת. וכן בנוגע לכלכלה צבורית. ממשלת צדק תדע, שדברים כאלה נעשים באופן המועיל ביותר רק ע״י בני אותה האומה, שבשבילה התקונים נעשים, א״כ ודאי שתתן הממשלה את היכולת לקהלות להשתתף בתקון הכלכלי באופן ראוי, אם רק תהיה ליהודים הסתדרות מוצקת. וכן ודאי שתמנה הממשלה את כא״כח היהודים בכל המשרדים הגבוהים, העוסקים בדברים הנוגעים ליהודים, כגון בעניני דת חנוך, כלכלה צבורית. ואפשר שאם תאשר הממשלה את האינטרסים הכלליים של האזרחים היהודיים במזרח, שמספר היהודים עולה שם למיליונים, תקבע לענינים ההם מזכיר יהודי ואילי תתן להם גם הלק מהכנסות המדינה לצרכיהם הצבוריים״.

ובכן רוצה הוא להתרחק מהפוליטיקה היהודית הלאומית ולחלוק עליה ובעל כרחו הוא מתקרב אליה. הלא הוא דורש אותן הדרישות, שאנחנו דורשים, אלא רוצה היא דוקא לקרוא להם שם אחר. א״כ לאיזו תכלית נבוב הדברים, לערפל את המח. מפני מה לא נקרא לילד בשמו האמתי? אם רוצה צולשאן למצוא מחזיקים לשיטתו, יבקשם וימצאם בתוך יהודי המערב, אלה מחוסרי השורה, המה אולי צריכים לתיאוריה של ההתבוללות ויחזיקו לו טובה. אבל לא ימצא אזנים קשובות בין אלה, שלא כרעו לבעל, שנואשו מעצת הבוגדים. מי שאינו לנו הוא לצרינו. מי שלא טרח בערב שבת לא יאכל בשבת. ואם לא נכין אלמנט יהודי בריא בארצות הגולה, לא יהיה לנו את מי לשלח לא״י. אברהם כהנא — פראג.

השפה. ספר למוד שפת־עבר לבוגרים בשביל קורסים ומורים פרטים מאת׳ ש ב ח ו ל ק ו ב ס ק י.

העובדה, ששפתנו היתה במשך דורות רבים שפה מתה ובלתי שגורה בפי עמנו, השפיעה לדעה על שטת הוראתה השולטת עוד היום בקרבנו. מכיון ששפה עזבת את החיים ושגירותה בפי העם הולכת ודלה, ערך הוראת הדקדוק הולך וגדל. ולפיכך הוזקקו המורים העברים לשיטת הדקדוק הכבדה, שאולי התאימה לזמן, ששפתנו לא שמשה כלל בחיים ואשר תלמידיה היו בחורי הישיבה. אשר בגשתם ללמדה היו להם כבר ידיעות עמוקות בה, אבל אינה מתאימה בשעה שהשפה שבה להתחיה ולרוב לומדיה אין ידיעות מוקדמות כל עיקר.

היום נכרת כבר הנטיה בתוך המורים העברים להמעיט בדקדוק למתחילים ולהרבות בלשון, וזהו סימן מובהק, ששפתנו יוצאת יותר ויותר מתוך קפאונה ושבה אל החיים. הנטיה הזאת נכרת גם מתוך הספר המונח לפנינו.

זאת ועוד אחרת. הספר הזה הוא אולי הראשון, שאינו חוטא לרוח שפתנו ושיוכל להשביע אפילו את רצון הקנאים המקפידים על טהרתה. הסגנון השנון יעזר לתלמידים להסגיל להם את שפתנו ברוחה היא. ולא ירגיל אותם לשגיאות גסות, שהשפעת הסביבה גורמת להן, ואשר ביחוד הדור הצעיר נוטה אליהן.

החומר הספר גם הוא מתאים כלו לתלמידים הבוגרים, שימצאו בכל פרק דבר מענין ומשעשע. כל הספורים, ברובם מקוריים, ימשכו את לב התלמידים אליהם. השיחות והתאורים, שהם מעוט המחזיק את המרובה, ישמשו כיד המורה ליסוד שיחות חפשיות, רבות התוכן, שיחבבו את הלמוד על התלמידים. ביחוד עלה בידי המחבר להכניס רוח חיים לתוך חומר יבש, בתתו לפני התלמידים את הכלים בתור יצירות פועלות, שעל ידי כך לא ימושו שמותם מזכרונם. שירים יפים, משלים ובדיחות מתבלים את התוכן ומעשירים את גוניו.

הדקדוק גם הוא לא יפל למשא על התלמידים. בשיטה טבעית צריכים ללמד את הדקדוק לא ע״י כח הזכרון, אלא ע״י ההרגשה בטרם ידע התלמיד להבדיל בין כלל וכלל עליו להרגיש את ההבדל. ולזה כנראה כון המחבר בתתו את הדקדוק משולב בין הפרקים, שעל ידי כך ילמדוהו בהיסח הדעת. ולמתחילים יועיל הדבר. כי דוקא שיטת הוראת הדקדוק המשבשת הרחיקה משפתנו אלפי תלמידים מתחילים בתתה להם חומר יבש ומשעמם, שאיננו מתקבל על דעתם. התרגילים הנמצאים לרוב בספר נותנים חומר קל וטבעי לכתיבה. בסוף הספר נתן המחבר תרגום המלים לכל פרק.

לתשומת־לב מיוחדה ראויות המלים ההדשות, שהכניס המחבר לספרו. ברובן לקוחות הן מאוצר המלים העשיר שלנו. אלא שהתאימן למושגים חדשים, שהסר לנו בטוים עד כה. וגם זאת לפי רוח השפה. ויש לקוות שיתקבלו בספרותנו.

בכלל מציינת „השפה״ צעד חשוב על דרך התקדמות ספרותנו הפדגוגית והרבה מורים ימצאו חפץ בה לתועלתם ולתועלת השפה העברית.

יהושע זילברריננ.

פ ר ו פ ס ו ר ד ״ ר פ. א ו פ נ ה י י מ ר: **קנין הצבור וקנין היחיד** בקרקעות. משק הקרן הקימת לישראל מוציא לאור כפעם בפעם חוברות בכל הלשונות לתעמולה ולהכב את מוסדי הצבור וקניני הלאום היהודי בא״י. בין החוברות האלו יצאו עתה שלש אלו. קנין הצבור וקנין היהיד בקרקעות רוצה להסביר שיטתו של אופנהיימר, שלא לתת קנין ליחידים באדמת א״י לצמיתות. את המטרה הזאת שם לו גם המהבר השני:

י. א ט י נ ג ר במחברתו ההבירה בירושה ויתרונותיה למעשה. היא מוכיה טיב השיטה החדשה, שהיחיד יוכל לקנות שדה רק בהכירה, שישלם לא מחירה אלא שכירות שנתית וכל זמן שישלם יש ליחיד גם זכות להנהיל אדמתו ולא למכרה.

פ. ל. **ראשית היעור הלאומי.** המחבר מבאר נחיצות נטיעת אילנות בארץ שוממותנו, שבעלים זרים שוממוה ועקרו כל עץ ובשביל זה דללו הנחלים, יבשו המעינות והעמקים מלאו בצות ואגמים עד אין מקום לישוב בני אדם. וזהו תכלית יער הרצל ועמל עסקנינו להרבות במטע אילנות ובזה גם הגשם ישוב לאיתנו והאגמים ייבשו והאויר יטהר מקטב מרירי.

עברית חיה (ביבליטקה לעם ולבני הנעורים) **מנחי החשבון.** המחברת הזעירה הזאת נותנה לנו את השמות העברים של המושגים, הנוגעים להשבון בכל המקצועות מתורגמים פולנית ואשכנזית. תמוה הדבר, למה בחר בעל הפרלג להמציא קטע של מלון לבני הנעורים ולא העדיף איזה מקצוע בחכמה או בספרות.

א ו ר י צ ב י ג ר י נ ב ע ר ג; **אין צייטענס רויש.** שירים בפרוזא ומחברת שנית אין ווייטען וועג. שירים ממש. הענין בשתיהן היא המלחמה. ראויים הם דברי הפייטן הלירי הזה להקרא.

אלטנייילאנד. אילוסטרירטער חודש-זשורנאל, געווידמעט, ארץ-ישראל, רעדאניערט פון א׳ טריוואקס. נומער 2 אלול תרע״ט. והם תוכן החוברת הזאת עשיר מאד בדברים רב הלקח לענין א״י וגם בציורים מעניינים. לבאורה נכתב בכבר כל כך ע״ד א״י עד שאין לחדש בה דבר ולא למצוא במחברת כזאת חדשות. ומכל מקום הצליח העורך למצוא מאמרים צבוריים ומדעיים בר א״י, שעדיין חדשים הם וידועים רק ליהודי סגולה.

Esra Monatsschrifte des jüd. Akademikes. Septemberheft. Herausgegeben v. jüd. Hochschulausschus in Wien.

תוכן החוברת: ד״ר שארלוט שטראססער: אנטישמות טמירה. ארנא נאדעל: דער זינדענפאלל (קטע מדרמא). א׳ג׳ען העפליך: אפאריסמען צור יודישען יוגענד-בעוועגונג. אנמערקונגען. ראבינדראנאט טאנארע: אזיען אונד איירופא (נאום של הסופר ההודי הגאוני, לעורר את עמי אזיה לפרוק מעליהם עול זרים). רונדשוי. ביכער. זיענפריד שמיטץ: דער יודענהאס אונד דיע יודען. ה. מג. קלאטצכינס קריטיק דעם ציאניסמוס.

הירדן. ירחון לספרות, הא״ץ, עניני היהדות ושאלות הזמן. חוב׳ א׳. שני בחורים מגולי גליציה בציריך יסדו ירחון חדש עברי בשוויץ. היצלחו? סופרים מובהקים בווין התהילו להוציא ירחון ספרותי בעזרת שטיבל והדלו והם רוצים להצליח בשווייץ. החומר קלוש, אך הדפוס יפה. הציו מוקדש לזכר הרב החכם ד״ר יוסף זליגר, שנפטר בדמי ימיו בירושלם.

השומר. שנה שניה חוב׳ ת׳ אלול תרע״ט. ירחון מוקדש לעניני השומר לבוב-ווארשא. יו״ל ע״י מועצה ראשית של הסתדרות „השומר הצעיר״ בגליציה ופולן. הירחון החשוב הזה מתקדם בתוכנו ובאיכותו. עד כה נספחו למהברת הפולנית רק שנים — שלושה עמודים עברים של מה בכך, לצאת ידי הובה בדוחק. המחברת הזאת היא כבר חציה עברית וחציה פולנית ותוכן הענינים חשוב. יש בה עניני הסתדרות רציניים, עניני מדע, עניני מדע, עניני א״י וספרות. וכן גם החלק הפולני. אך הלשון העברית קשה והרוח הלועזי שולט בה.

Der Zusammenschlus der Thoratreuen. Referate von Jakob Rosenhemi. Zürich 5679 Verlag des Zentralbürohs der „Agudas Jisroel".

ד״ר יעקב היילמאן — עממא מ״של

מאורשים. תשרי תר״ף

קראקא — סטרי

ישראל קאנסטאנטין — העניא רעדליך

מאורשים. אלול תרע״ט

סאקאל — ראווא רוסקא

בן ציון שיף — גלדא שלזינגר

מאורשים. תשרי תר״ף

פריסטיק — וויעלאפאליע

הננו מברכים את אחינו היקר מר בן ציון ואת כלתו מרת גלדא שלזינגר לארוסם במז״ט ונמה״ט.

שרה, יהושע ורחל שיף.

אאחל שנה טובה לועד בית הספר ולכל מכירי.

א. וויינברג מנהל ביה״ס העברי בדמבין.

את חברנו לדעה מר יוסף גרינשטיין נברך במז״ט להולד בנו. ויזכה לגדלו בארץ משאת נפשנו. גמח״ט!

אגודת בית יהודה, כרנוב.

מלב נאמן הרונו מברכים את חברנו מר יעקב גלאז במז״ט לארוסו את מרת פינה בורנשטיין מקראקא. יהי עתידם מאושר!

יעקב גראיובר ונחמיה קליין — יבורזנא.

במז״ט תמה וגלבבה נברך את בן דודנו מר ליב טישלבום בבריגל לארוסו את מרת פיגה שטרנברג בקשעשוביצה. יהי עתידם מאושר. מז״ט להוריו ונמח״ט לכל המשפחה.

האחים רהלר — טורקא ע״נ סטרי.

הנני מברך במז״ט את רעי מר יהושע בארב מלימאנוב לארוסו. רפאל רומשטיין.

ממרום התברך ש״ב מרת ליבה ווינמאן לארוסה עם מר משה גרינבוים הכהן בפשעצלוב בבמז״ט ובגמה״ט.

לעמיל קליין — ברלין.

מי שימצא מעל־האדרסה שלו חותם הזכרת תשלומים וסטר פרעון בתוך הגליון ימהר נא להפקיד את כסף החתימה בבית הדואר, למען נוכל עמוד

אתרוגי א"י.

הלשכה המרכזית לקרן הקימת בקראקא שטראדום 15 קבל אתרוגי ארץ ישראל.

מי שאין לו עדיין ד' מינים ימהר לקיים ולקחתם לכם משלכם.

לעיר ביאליסטאק מבוקש לבית הספר העברי שנוסד (לע"ע מחלקות הנמוכות), שבו שפת הלמוד עברית, מנהל וגם מורים מומחים לעניני למוד הכלליים.

על אודות התנאים והפרטים לפנות אל ההסתדרות הציונות, דעיר הנ"ל (1—3)

דבר אל לב העברים.

לתקופת השנה אנוסים אנו לנסות שוב לדבר על לב הקוראים העברים, לחום על העתון העברי ולעזור לקיומו, שלא ייגעו בעליו לריק ולא יעברו בעת קשה כזאת בהפסד או במסכנות ובדחק. אל יאמר מי ששלם בעד שנה או רבע שנה: הלא שלמתי ומה אעשה עוד? זה אינו מספיק. על הקורא העברי לזכור תמיד, כי 98 אחוזים ממאה יודעי עברית אינם קוראים כלל עתון עברי ואין עולה על דעתם לאסוף עתון עברי אל בתיהם לעזור לקיומו ולהרחיב את גבול דעות סופרינו לתועלת כל הצבור, שלא ישארו דבריהם כקול קורא במדבר, מוגבלים במתי מעט. על הקורא העברי לשקוד בכל מאמצי כחו לשלם כסף החתימה תיכף, בליכל שהיות, בכלות זמן חתימתו ולא יסתפק הקורא בקריאת העתון רבע שנה אחד בשבע שנים או בכל ימי חייו, כנהוג ע"פ רוב. שנית צריך כל חותם לעמול בכל מרץ להטות לבות כל יודעי עברית בעירו לחתום גם הם על העתון העברי ולא יסתפק בהבטחתם, אלא יגבה מהם תיכף דמי החתימה ישלחם אלינו.

בכל עיר ועיר אנו צריכים סוכן, שישקוד תמיד להמציא חותמים חדשים במקומו ולזכור לגבות את הכסף בכל רבע שנה או חצי שנה, כי אנו יודעים את בני עמנו, כל יודע עברית היה קורא עתון עברי ברצון וגם משלם בעדו, אלא שהוא מתעצל לערוך את שטר הפרעון ולעמוד בבית־הדואר ולהמתין עד שיקחו מידו את כספו. אלו היה יכול לשלם את הכסף לבן עירו, היה משלם תמיד במועדו וקוראי העתון היו מתרבים מחודש לחודש ובעליו היו רואים בו ברכה וממילא היה גם העתון הולך וטוב או נהפך לעתון יומי. לקחת את הגליונות ישר מידנו ניחא לנו מאשר לקנות גליונות בחנות, יש בזה טעמים חשובים.

אנו דורשים איפא מאת קוראינו בכל עיר ועיר לקבל עליהם הסוכנות וכל סוכן שימציא לנו כסף מעשרה חותמים נשלח אליו את הגליון חנם. את שמות הסוכנים נפרסם. על הסוכנים להוכיח את העברים המבכרים עתון זרגוני על עתון עברי עד שהזרגון אוכל את הלשון העברית.

המו"ל. ש. מ. לזר.

א"ש בעל השכלה אקדמיות מקבל הוראות שעה לשפת עבר וספרותה, תנ"ך, דקדוק, תלמוד ומפרשים, עברית בעברית או ביהודית.

לפנות אל מערכת „המצפה".

חידות .ההגדות.

ע"ד עשרת השבטים ופתרונן

מאת שמעון מנחם לזר.

תכן הענינים: פתיחה. פרק א', סוד הסמבטיון בתור אות לקדושת שבת. ב) הסמבטיון ו„הרי החשך" ביחוסם להשבטים. ג) ההגדה על אדות „בני משה" יסודה. ד) ממלכות ישראל בערב הדרומית ובאפריקה המזרחית. ממלכות יהודיות של הכוזרים. חחליזים והאווארים באירפה. ה) אלדד הדני וספוריו. ו) נפלאות עשה"ש מקוימות ע"י עדים נכרים. ז) מהות השבטים ההם וסוד „שבט ינום". ח) ממלכת ישראל באזיא התיכונה. (בשורת בנימן מטדילו). ט) בשורות ע"ד ביאת עשה"ש והמשיח. יבושת הסמבטיון. י) ממלכת ישראל במדבר סהרה. יא) דוד הראובני ושליחותו (ממלכת ישראל במדבר ערב). יב) ממלכת ישראל בהודו (דברי הימים של עשה"ש. יג) עקבות נדחי ישראל באזיא המזרחית ובאוסטרליא. יד) עד־ראיה לכל הגדות. טו) אגרת נחמה מבני משה, אשר מעבר לנהר סמבטיון. טז) שבתי צבי ועשרת השבטים. יז) הגדת „היהודים האדומים" ויסודה. יח) תירים נוסעים לבקש את עשה"ש (מכתב רבנים אל בני משה), ט) עשרת השבטים והסמבטיון בחינא. כ) עשרת השבטים באמריקה. כא) האנגלים — עשרת השבטים. כב) היפנים — עשרת השבטים. כג) בטול ההשערה החדשה, שהתבוללו עשה"ש בגוים. כד) פתרון החידה. כה) השבטים ומחלקותם בא"י ואופן גלותם. כו) יהודה ישראל גוי אחד. כז) שנים עשר שבטים בזמן הזה. כח. אחרית דבר.

כל הפרובלמות האלה תתבארנה בחקירה מדעית חפשית בהגדות כל הזמנים בענין זה יגלו מקורן ומהותן, כל ההשערות תבחנה, להעמיד את הדבר על אמתותו.

מחיר הספר 4 כתרים. — להשיגו ע"י האדמיניס־טרציא „המצפה" בקראקא.

ספרים טובים ע"י המצפה.

רוה ישראל, מחקר, להגין אל התורה מפני הריסות המבקרים הנצרים. הכמי הזמן קראו לו כוזרי חדש מאת הרב החכם מתלמידי שד"ל ר' מרדכי מורטארה	קר. 6
משנה כסף פירוש קצר על התורה על דרך המחקר ופשוטו של מקרא מאת החוקר הקדמון יוסף אבן כספי	קר. 8
דקדוק שפת עבר (באופן מדעי מיוחד) מאת ברוך שפינוזא	„ 5
שני ספרים נפתחים: דברי האגרת ויון מצולה על זבחי שנת ת"ת	קר. 4
המשורר העברי (קובץ שירים לאומיים)	„ 4
לוח שעשועים קובץ מאמרים מדעים, ספרותיים, שירים וספורים	„ 4
מחזות וספורים מאת דוד י. זילברבוש (156 עמוד גדולים)	„ 6
תמונות וטפוסים מאת ש. וואלקובסקי	„ 3
השרון (קובץ מאמרים מדעים וספרותיים)	„ 3
הלאה הנשק (ספור מאת ברתה סוטנר תרגום צה"ד)	„ 3
עץ פרי (ילקוט ספרותי של מאמרי מדע וספורים)	„ 2
הגאולה או עקבתא דמשיחא מאת אבי"י קמנצקי	„ 2
לבות נשברים (שיחות ספרותיות) מאת ד"ר י"ל לאנדא	„ 3
לקורות היהודים בפולן וביחוד בקראקא מאת ווטשטיין	„ 4
זרגון ולשון עבר למי משניהם היתרון מאת היילמן	„ 3
משלי חכמינו מכתמיהם, הגיונותם וספוריהם	„ 2
ר' יוסף איש רוסהיים הי' השתדלן הגדול ר"י יוזלמן ומפעליו הכבירים לכנסת ישראל באשכנז מאת שפ"ר	„ 5

ספרים טובים בהזדמנות.

לקורות הרבנות (תולדות ר' יצחק אבוהב, ר' ברונא, מהרי"ק, מהר"ם אלשקר, רמ"א, מהרש"ל, לבוש מהר"ם לובלין מהרש"א, מהר"ם שיף, רמ"מ קרוכמל, ר אשכנזי) מאת הורודצקי	7 כ'
גבריאל ריעסער (ברנפלד)	3
ר' ישראל סלנטר (רוזנפלד)	2.50 כ'
ר' יוסף איש רוסהיים (יוזילמן) ומפעליו הכבירים לכנסת ישראל בגרמניה (תולדות תקופה סתומה)	5 כ'

Admin. „Hamicpe" Kraków, Miodowa 22

איין וועלט וואונדער

מאן בעריכטעט דאס הגב"ה, ר' מרדכי גאָליצער אויס ראדאָמישל ביי טארנאָוו וואורדע אם 12 טען נאָוועמבער 1893 פאן איינעם לאנגיעהריגען ברוכלייַדען זא שווער ערקראנקט דאס די גרעסטען פראָפעסאָרען פאָן קראקוי א. ז. וו. זיין לעבען אויפגאבען פאלס מאן איהם ניכט איינע אפעראציאָן פארנעהמען ווירד אונד די פאמיליע דעם ערקראנקטען פראגטע טעלעגראפיש הרב הצדיק משינאווע אן אָב מאן די אפעראציאָן פארנעהמען? הרב הצדיק דעפעשירט פאָלגענדעס:

זאפארט דעפעשירען נאך ר' משה פרייליך
שפעציאליסט גראדעצקאגאסע נומער 35

ער ווירד אהנע אפעראציאָן העלפען, דיזעלבען בעפאָלגטען דעם ראבינער אונד טעלעגראפירטע אן דער טאכטער דעם הערן גאָליצער אין לעמבערג פאָלגענדעס טעלעגראם: פאטער ברוכלייַדענד קראנק, זאפארט שפעציאליסט פרייליך הערשיקען הערר פרייליך איזט זאפארט הינגעפאהרען, די פאמיליע ערצעהלטע איהם דאס עס קאָסטעט שאן פיעלע טויזענדע גולדען די איינגע טאגע אונד קאָנען ניכט העלפען, ה' פרייליך בעהויפטעטע דאס מאן קיינע אפעראציאָן בענעטיגט זאנדערן ער אונטערזוכט זיך הערן גאָליצער

אהנע אפעראציאָן צו רעטטען;

הערר פרייליך האט זיינע וואונדערליכע מעטהאָדע פארגענאָממען אונד זיך מיט אלע קרעפטען די גרעסטע מיהע גאב דעם געפעהרליך קראנקען צו העלפען וועלכעס איהם אויף די וואונדערפאָללסטע ארט געלונגען איזט, דיזע ערשטוינט וואורדען זאדאן די פאמיליע דעם ערקראנקטען ווי אויך זעמטליכע איינוואָהנער דער גאנצען שטאדט ראדאָמישל אונד אָהרע אומגעבונג, אלס מאן הערטע נאָטעס־וואונדער וועלכעס דורך הערן פרייליך געשעהן איזט. די פאמיליע האָנאָריטע היעפיר ה' פרייליך רייכליך אונד דאנקטען איהם זאוואָהל מינדליך אלס אויך שריפטליך. אויך פעראנלאסטען דיזעלבען טעלעגראפיש הרבנים הצדיקים משינאווע, דזיקוב אונד מיעליץ אונד נאך אנדערע רבנים, דאמיט זיא אייך הערן פרייליך שריפטליכע דאנקזאגונגען שיקען, וועלכעס זאפארט געשעהן איזט. הערר פרייליך בעזיצט זאָלכע ביישפּיעלע אין הענרען יתן השם ויצליח בכל דרכיו בכל מקום אשר יפנה.

Wydawca i odpowiedzialny redaktor: **S. M. Laser.** Z drukarni Fischera w Krakowie.